

Stenogrammid

XIII Riigikogu, III Istungjärg, täiskogu korraline istung

Kolmapäev, 10.02.2016, 14:00

Toimetatud

14:00 Istungi rakendamine

1. 14:04 Säilituseksemplari seaduse eelnõu (157 SE) esimene lugemine

2. 14:38 Autoriõiguse seaduse muutmise seaduse eelnõu (163 SE) esimene lugemine

3. 14:52 Riigikogu otsuse ""Põlevkivi kasutamise riikliku arengukava 2016–2030" kinnitamine" eelnõu (166 OE) esimene lugemine

4. 16:11 Tubakaseaduse muutmise seaduse eelnõu (118 SE) teise lugemise jätkamine

14:00 Istungi rakendamine

13:59 Esimees Eiki Nestor

Austatud Riigikogu! Alustame kolmapäevast istungit. Kas on soovi üle anda eelnõusid või arupärimisi? Erki Savisaar, palun!

14:02 Erki Savisaar

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu! Minu käes on arupärimine majandus- ja taristuminister Kristen Michalile, mis puudutab teeolusid või õigemini teede hooldust olulistel riiklikel maanteedel. Viimasel ajal on juhtunud mitu ohvritega õnnetust nendel maanteedel ja on selgunud, et kuigi riigis on välja antud määrus, mis näeb ette selliste teede hooldamise ka ennetavalt, ei ole Maanteeamet selliseid lepinguid sõlminud. Meid huvitabki, miks ei ole seda tehtud, miks riik ei täida ise endale võetud kohustusi ja kes selle korralageduse eest vastutab. Loomulikult me võime ju alati öelda, et liiklusõnnetuses on süüdi juht, kes ei valinud teeoludele sobivat kiirust. Kuid see ei ole argument, kui me räägime inimestest. Siin on selgelt tegu riigi tegemata töödega ja keegi peaks välja selgitama, miks see nii on läinud. Aitäh!

14:03 Esimees Eiki Nestor

Rohkem soove ei ole. Arupärimine läheb töösse vastavalt kodu- ja töökorra seadusele. Kohaloleku kontroll, palun!

Kohaloleku kontroll

85 Riigikogu liiget on istungil, puudub 16.

1. 14:04 Säilituseksemplari seaduse eelnõu (157 SE) esimene lugemine

14:04 Esimees Eiki Nestor

Kõigepealt Vabariigi Valitsuse algatatud säilituseksemplari seaduse eelnõu 157 esimene lugemine. Kultuuriminister Indrek Saar, palun!

14:04 Kultuuriminister Indrek Saar

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolevaga on mul võimalus teile tutvustada säilituseksemplari seaduse eelnõu, mis asendab 1997. aastal vastu võetud sundeksemplari seaduse, kui Riigikogu nii arwab.

Eelnõu eesmärk on ajakohastada Eesti kultuurile oluliste väljaannete loovutamist, kogumist ja

säilitamist. Säilituseksemplari seaduse eelnõu koostamisega täidetakse valitsuse tegevusprogrammi ülesannet toetada kesksete mäluasutuste kaudu eesti keele ja kultuuri säilitamiseks vaimse kultuuripärandi kogumist ja kättesaadavaks tegemist. Eelnõu koostamisel on arvestatud ka Riigikontrolli 2008. aasta 9. aprilli aruandes "Teadus- ja arhiivraamatukogude komplekteerimine" tehtud märkusi. Selgitan nüüd peamisi muutusi, mis seaduse vastuvõtmine kaasa toob, ning annan lühidalt ülevaate punktidest, mis võrreldes kehtiva seadusega üldjoontes samaks jäävad. Esiteks arvestab eelnõu tuleviku digiarenguid ning hõlmab väljaandeid sõltumata nende vormist ja levitamise viisist. Seejuures lisandub kõige olulisema muudatusena trükise ja filmi algmaterjali loovutamine ning kodanikele selle kättesaadavuse lihtsustamine. Rahvusraamatukogu on lõpule viimas kirjastajaportaali ja selle osa elektroonilise loovutussüsteemi arendamist, millest saab kirjastajatele töövahend digitaalse säilituseksemplari üleslaadimisel ning väljaannete kasutus- ja juurdepääsuõiguste haldamisel. Kirjastajad saavad edaspidi nii oma faile taaskasutuseks alla laadida kui ka jälgida oma väljaannete kasutamise statistikat. Digitaalselt loodud väljaannete ning trükiste algmaterjali säilitab üksnes Eesti Rahvusraamatukogu ja filmi algmaterjali Rahvusarhiiv.

Teiseks, tulenevalt eeltoodust vähendatakse kogutavate ning säilitatavate trükiste arvu kaheksalt neljale ja muudetakse säilituseksemplari saavate raamatukogude arvu. Kui praegu saab kümme raamatukogu säilituseksemplare, siis eelnõu järgi on selliseid raamatukogusid neli: Eesti Rahvusraamatukogu, Tartu Ülikooli Raamatukogu, Tallinna Ülikooli Akadeemiline Raamatukogu ja Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu. Suurematest raamatukogudest ei ole ette nähtud trükise säilituseksemplaride saatmine enam Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogule.

Kolmandaks muutub väljaannete loovutamise korraldus. Edaspidi loovutatakse kõik väljaanded ja trükise digitaalne algmaterjal, v.a filmi algmaterjal, Eesti Rahvusraamatukogule või kogutakse veebiarhiveerimisel Eesti Rahvusraamatukogu poolt. Säilituseksemplari loovutamisega seotud kulud kannab endiselt loovutaja, kuid teistele raamatukogudele füüsilisel kandjal väljaannete edastamisega seotud kulud kannab tulevikus Eesti Rahvusraamatukogu. Seega hakkab Eesti Rahvusraamatukogu koordineerima väljaannete kogumist, sh juhendama loovutajaid edastama säilituseksemplare säilitajatele ja koostama säilituseksemplaride statistikat. Film algmaterjali registreerib ja statistika koostab Rahvusarhiiv. Ühtse keskuse loomisega väheneb näiteks kirjastajate ja trükikodade halduskoormus väljaannete loovutamisel, kuna praegu saadetakse loovutatavad eksemplarid viiele raamatukogule. Seega vähendab eelnõu tarbetut halduskoormust ja dubleerimist ning hoiab kokku ressursse.

Neljandaks muutub säilituseksemplaride kasutamine selgemaks ja lihtsamaks. Praegu on säilituseksemplari kasutamise alused kirjas raamatukogude sise-eeskirjades. Eelnõus sätestatakse nii füüsilisel teabekandjal väljaannete, näiteks trükiste säilituseksemplaride kui ka võrguväljaannete ja algmaterjali kasutamine. Kuigi säilituseksemplarid paigutatakse kümne asemel nelja raamatukogu hoidlasse, suureneb lugejate võimalus väljaandele ligi pääseda, sest digisisu võimaldab luua kasutajatele tänapäevasema juurdepääsu. Kui autoriõiguse omaja on andnud loa, võib võrguväljaande ja algmaterjalid teha üldsusele kättesaadavaks ka internetis. Kui õiguste omaja on seadnud kasutuspiirangud, saab digitaalarhiivist nimetatud säilituseksemplare kasutada selleks kohandatud arvutiterminalides. Digitaalsete ja digitaalselt loodud väljaannete kättesaadavus nimetatud arvutiterminalidest paraneb, laienes kahelt raamatukogult viiele. Lisaks olemasolevatele sellega seotud töökohtadele Eesti Rahvusraamatukogus ja Tartu Ülikooli Raamatukogus luuakse töökohad Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogus, Tallinna Ülikooli Akadeemilises Raamatukogus ning Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogus. Digifailide kogumine võimaldab lähitulevikus parandada väljaannete kättesaadavust ka vaegnägijatele, kuna luuakse eeldused Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiivi ja pimedate raamatukogu veebiraamatukogu edasiarendusteks.

Loovutamisele kuuluvate väljaannete puhul kehtib hulk tingimusi, mis jäävad võrreldes kehtiva seadusega üldjoontes samaks. Nagu kehtivaski seaduses, tuleb loovutada väljaanne, kui selle eksemplaride arv on rohkem kui 50 ja väljaannet levitatakse Eestis või väljaspool Eesti Vabariiki. Ka säilituseksemplari loovutajad on endiselt füüsilistest ja juriidilistest isikutest tootjad ning väljaandjad. Samaks jääb väljaannete loovutamise aeg, mis on hiljemalt 20 päeva pärast esimese tiraažiosa tootmist või esmakordselt üldsusele kättesaadavaks tegemist. Pikem loovutamisperiood on filmi algmaterjalil, mis loovutatakse ühe aasta jooksul pärast esilinastust.

Seaduse vastuvõtmine annab tõuke e-Eesti ja sisuteenuste arengule. Kui eelnõu seadusena vastu võetakse, on Eesti esimene riik, kus seadus kohustab koguma ja säilitama kõiki väljaandeid ka

digitaalselt. Seeläbi loome ka aluse parimale kultuuripärandi digiarhiivile maailmas. Seaduse planeeritav jõustumise aeg on 2017. aasta 1. jaanuar. Tänan tähelepanu eest! Vastan rõõmuga teie küsimustele.

14:11 Esimees Eiki Nestor

Esimese küsimuse, millele minister saab rõõmuga vastata, esitab Peeter Ernits. Palun!

14:11 Peeter Ernits

Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Huvitav lugemine, aga mulle torkas silma üks asi. Meie justiitsminister on rõhutanud, et seaduseelnõu väljatöötamisele peab eelnema väljatöötamiskavatsus. Kui lugeda selle elnõu seletuskirja, siis selgub Tartu Ülikooli Raamatukogu märkus, et väljatöötamiskavatsust pole tehtud. Eelnõu koostajad ütlevad, et seda tegelikult polnud vaja, kuna 2013. aastal oli samasisuline elnõu kooskõlastusringil. Samas on teada, et väljatöötamiskavatsust ei ole vaja sellisel juhul, kui on tegemist kiireloomulise asjaga, Euroopa Liidu direktiivi rakendamisega, riigieelarve seadusega või välislepingu sõlmimisega. Minu küsimus on, miks selle elnõu puhul ei ole koostatud väljatöötamiskavatsust.

14:12 Kultuuriminister Indrek Saar

Mulle tundub, et lugupeetud Riigikogu liige vastas sellele küsimusele tegelikult oma küsimuse sissejuhatuses juba ära. Tegemist on seaduseelnõuga, mille väljatöötamist alustati juba siis, kui väljatöötamiskavatsust ei olnud kehtestatud korras ette nähtud. Ei olnud mõtet ajas tagasi minna, elnõu tagasi kutsuda ja alustada uuesti väljatöötamiskavatsusest, kui elnõu oli juba koostatud. Lisaks on Riigikontroll juhtinud tähelepanu sellele, et me ei kasuta oma ressursi kõige otstarbekamal moel, ja sellele on võimatu vastu vaielda. Me oleme sellega nõus. Sellest tulenevalt me ei näe muud varianti kui vastavalt Riigikontrolli märkusele ka selle seaduseelnõuga otstarbekamalt ümber käia.

14:13 Esimees Eiki Nestor

Mark Soosaar, palun!

14:13 Mark Soosaar

Lugupeetud juhataja! Hea kolleeg minister Indrek Saar! Selles elnõus on lisaks trükistele ka ette nähtud filmide arhiveerimine. Seda on filmiloojad üsna kaua oodanud, et tõepoolest saaks oma materjalid säilitada kaasaegses filmiarhiivis. On täiesti loomulik, et filme, mis on riigi toel sündinud, hoitakse riigiarhiivis, ja mitte üksnes nende lõppvarianti, vaid ka lähtematerjale. Ma olen külastanud Rootsi filmiarhiive. Paraku on meil äärmiselt piinlik Rootsi või Soome külalisi Eestisse kutsuda ja oma arhiive näidata, sest sealsed säilitustingimused on ikka väga kaugel sellest, et need tagaksid säilimise. Kas on ette nähtud summasid filmiarhiivi laiendamiseks, sealsete tingimuste parandamiseks ja kaasajastamiseks?

14:14 Kultuuriminister Indrek Saar

Aitäh küsimuse eest! Me tegeleme iga päev sellega, et suurendada võimekust need arhiivid paremasse seisukorda viia. Selle seaduseelnõu mõte ongi selles, et me kulutaksime vähem ressursi dubleerivatele tegevustele ja saaksime ressursi rohkem kasutada selleks, et juba olemasolevat pärandit digiteerida, ja mitte kulutada raha sellele, et ehitada järjest suuremaid laohooneid. Meie kultuurihiht ju kasvab märkimisväärselt kiirusega. Kui me saame tulevikus väga paljut algsete digikoopiate näol hoiustada, hoiab see kõvasti kokku nii laoruumi ja investeringuid kui ka halduskulusid, samuti ressursi, mis kuluks muidu digikoopiate tegemiseks algmaterjalist. Kui me vaatame üldist seisu, siis teavikuid, mis ootavad digiteerimist, on meil umbes 330 000, seni oleme suutnud digiteerida natukene üle 2%. See, et me tulevikus saaksime kohe digitaalse algmaterjali kätte, tähendab seda, et meil ei kuhju uut materjali, mida peaks tulevikus hakkama digiteerima. See on märkimisväärne aja ja ressursi kokkuhoid.

14:16 Esimees Eiki Nestor

Krista Aru, palun!

14:16 Krista Aru

Aitäh, härra esimees! Austatud minister! Tegemist on väga olulise ja vajaliku seaduseelnõuga. Selge see, et Eesti kultuurile on oluline omada võimalikult terviklikku kogu kõigest sellest, mis meie vaimset kultuuripärandit sisaldab. Selles eelnõus on ette nähtud ka üks uus nõukoda, kes peaks hakkama määratlema mittekogutavate väljaannete kategooriaid. Öelge palun, kas selleks on ikka vaja moodustada eraldi nõukoda. Vahest võiksime nende otsuste tegemisel usaldada Eesti Rahvusraamatukogu spetsialiste?

14:17 Kultuuriminister Indrek Saar

See on küsimus, mida Riigikogu kultuurikomisjon võiks rahulikult töö käigus arutada. Tõepoolest tuleb veel mõelda, kes on kõige õigem seda kaalutletud otsust tegema, mida on mõtet säilitada ja mida mitte. Nii nagu trükiste ja filmide tootmise vorm ajas väga kiiresti muutub, nii muutub ka ilmselt arusaam sellest, mida peab rahvuskultuuri arhiivides säilitama. Selline kaalutusõigus kellelgi kindlasti peab olema, aga millises vormis, see on tõesti diskussioonikoht.

14:18 Esimees Eiki Nestor

Peeter Ernits, palun!

14:18 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea minister! Praegune kord on selline, et väljaandja saadab oma säilituseksemplari otse säilitajale. Teie eelnõu järgi tuleb see saata kõigepealt Tallinnasse Rahvusraamatukogu juures olevasse jaotuskeskusesse. Kui vaadata uut korda Lõuna-Eesti tootjate aspektist, siis kogu Lõuna-Eesti trükitootang tuleb saata Tallinnasse, seal lahti pakkida ja üle vaadata ning osa jälle tagasi Tartusse saata. Tartu Ülikooli Raamatukoguga samas hoones asub Ilmamaa kirjastus, kelle tootang tuleb saata Tallinnasse, seal lahti pakkida ja uuesti tagasi saata. Kas teie meelest on see arukas korraldus?

14:19 Kultuuriminister Indrek Saar

Aitäh, väga tabav küsimus! Seaduse tasandil ei reguleerita töökorraldust. Seaduse tasandil reguleeritakse, kes vastutab. Kohustus on, et algmaterjal ja säilituseksemplarid tuleb edastada ühele kogujale senise viie asemel. See teeb paljude jaoks elu lihtsamaks ja hoiab eriti väiksemate kirjastajate ja trükikodade kulusid ja aega kokku. Töökorralduses on võimalik kokku leppida, et Lõuna-Eesti kirjastajad ja trükikojad – neid on ligikaudu üks kolmandik, kaks kolmandikku on koondunud Põhja-Eestisse – võivad rahulikult oma säilituseksemplarid ka tulevikus kokkuleppel Tartu Ülikooli Raamatukoguga edastada otse sinna. Seadus ei näe selles ette mingisuguseid piiranguid. Oluline on, et seadus ütleb, kes vastutab, ja selleks on rahvusraamatukogu.

14:20 Esimees Eiki Nestor

Monika Haukanõmm, palun!

14:20 Monika Haukanõmm

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Kaheldamatult on selle seaduse eesmärk üllas: eesti kultuuri aspektist oluliste väljaannete ja algmaterjalide säilitamine ning nende kättesaadavuse tagamine. Eelnõus nähakse ette koguda ainult trükiste ja filmide algmaterjali, aga mitte muusika algmaterjali. Siin küll viidatakse, et ka muusika algmaterjali puudutavaid kriteeriume hakatakse välja töötama. Miks see nii on? Muusika on ju meile väga oluline, sellegi kättesaadavus ja säilitamine tuleb tagada. Miks seda ei ole eelnõusse lülitatud ja millal me võiks selleni jõuda?

14:21 Kultuuriminister Indrek Saar

Kuna see erineb veidi tavapärasest archiveerimisest, mis puudutab trükiseid ja filme, siis esialgu ei ole tõepoolest selget ja ühest head lahendust olemas. Seepärast jään siinkohal paraku võlgu vastuse, millal me suudame välja pakkuda hea lahenduse muusika säilitamiseks. Loodan, et lähitulevik annab selleski osas selgust.

14:21 Esimees Eiki Nestor

Andres Ammas, palun!

14:21 Andres Ammas

Aitäh, lugupeetav eesistuja! Lugupeetav minister! Seletuskiri ütleb, et nn autoriseeritud töökohtade arvu suurendatakse ja neid hakkab kahe raamatukogu asemel olema viies. Kas te võiksite asjatundmatule natuke lähemalt seletada, kas see viis on piisav ja miks just viis?

14:22 Kultuuriminister Indrek Saar

Iseenesest annab digitaalselt kogutav algmaterjal võimaluse kõike seda interneti abil näha ja kasutada ning ideaalne olukord ju olekski selline. Selle juures on aga üks mure. See on autoriõigustega seotud mure ehk kirjastajate soov tagada, et autoriõigused oleks kaitstud ja digitaalset algmaterjali ei saaks pahatahtlikult ära kasutada ja reprodutseerida lugematu arv kordi, selle eest autoritasu maksmata. Nii ongi leitud kompromiss, et autoriseeritud töökohti ehk siis arvutitöökohti, kus saab niisuguste algmaterjalidega tutvuda, hakkab kahe raamatukogu asemel olema viies. Nendes viies me oleme praegu kokku leppinud, tulevikus loodetavasti neid lisandub. Ega me ju ei tea, kuidas kogu maailm areneb ja millal autoriõiguste kaitse saab hoopis teistsuguse kuju. Täna sel päeval on see kompromiss, et kahe raamatukogu asemel hakkab autoriseeritud töökohti pakkuma viis. Seal on kõigil võimalik ligi pääseda kõigile säilikutele ja samal ajal on tagatud, et keegi ei saa neid kopeerida.

14:23 Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Ministrile rohkem küsimusi ei ole. Komisjoni ettekandja on kultuurikomisjoni aseesimees Aadu Must.

14:24 Aadu Must

Lugupeetud esimees! Head kolleegid! Kultuurikomisjon arutas sedasama eelnõu 18. jaanuaril. Ettekande tegi lugupeetud kultuuriminister, kes rääkis sama põhjalikult ja hästi nagu tänagi. Etteruttavalt võib öelda, et arutelu, mis sellele järgnes, oli aktiivne ja asjalik, esitati hulk olulisi küsimusi. Härra minister juba avas kogu seaduse olemuse ja mul jääb üle markeerida ainult mõnda tahku, mida jäi jõuliselt välja toomata. Eks komisjonil ja ministeeriumil on ehk natukene erinevad lähenemispunktid ja tegelikult need peavadki veidi erinevad olema.

Loomulikult on selle seaduse kõige tähtsam eesmärk meie rahvusliku mälu kaitse. Selles vallas on olnud palju juhuslikkust ja ka kadusid. Samas tahan rõhutada, et rahvuslik mälu ei ole mitte ainult rahvuskultuuri vundament, vaid see on mõnes mõttes ka märkimisväärne reaalne kapital. See saab ilmseks, kui me võrdleme näiteks naabermaade kogemusi. Laskumata nüanssidesse – ma ei pea siin ju 45 minutit loengut pidama –, ütlen ainult seda, et näiteks Soome riik on tänu sellele, et seal on säilituseksemplari või sündeksempolari seadust oskuslikult kasutatud, muutunud Vene impeeriumi tähtsaimaks mälukandjaks ja vabandust, ka selle müüjaks.

Tahan öelda seda, et eelnõul on mitu hästi sümpaatset väljundit. Esiteks, rahvusraamatukogust saab selle seaduse kohaselt raamatukogu, kelle kaudu käib kogu trükitud ja tiražeeritud rahvusliku mälu hoidmine, kirjeldamine ja kasutamine. Veel tahan lisada, et me oleme nii majanduslikus mõttes kui ka digitehnika ja infotehnoloogia arengus sellega kõva sammu edasi teinud. Kõik see on tänu heale tööle kenasti sujuvalt toimunud.

Hea kolleeg Peeter Ernits esitas väga hea küsimuse, kas me hakkame nüüd teavikuid Tartu ja Tallinna vahet edasi-tagasi vedama. Ma arvan, et see tuleb tõesti läbi mõelda. Omal ajal ütles kuulus Tartu poliitik Jaan Tõnisson, et Eesti on liiga suur, et ühe kubermanguga leppida, siin peab neid vähemalt kolm olema. Tööjaotus on loomulikult otstarbekas ja vajalik, kuid oluline on see, et kõik teavikud suunduvad ühte liini mööda ja kõik saavad kvaliteetse kirje. Senine praktika, mida ma olen ise kogenud, on viinud näiteks selleni, et kuus kirjendajat panid ühe ja sama raamatu kohta kirja kolm või neli oluliselt erinevat kirjet. Mõni neist ei olnud kvaliteetne. Nii et kindlasti tõuseb kvaliteet.

Loomulikult on selle seaduse puhul tegu eri huvirühmadega, kelle huvid on kohati vastandlikud. Seda mainiti siin saalis ja ka komisjon on sellega kursis. On selge, et kirjastaja ei ole huvitatud sellest, et mingi tema toode läheks väga laia käibesse. Paljud potentsiaalsed ostjad jätavad sel juhul ju raamatu ostmata, eks ole. Selles osas – me oleme seda kontrollinud! – on jõutud päris sümpaatsele kokkuleppele.

Kirjastajad näiteks on saanud nõusoleku väärt vastuteeneks. Kui mõni kirjastus tahab välja anda oma populaarse raamatu kordustrükki, aga järsku avastab, et kas hiir või keegi teine on selle faili arvutis ära söönud ja neil seega kvaliteetset koopiat endal ei ole, siis saab kirjastaja kasutada seda tasuta

elektroonilise arhiveerimise teenust. Ta saab selle teksti jälle trükki anda. Muide, see on ka rakendust leidnud ja on seega hästi otstarbekas. Dubleerimine väheneb, kvaliteet tõuseb, rahvuslik mälu on kontrolli all ja hoitud. Eri huvide kaitse on tasakaalus ja mõjuv tehniline edulugu ette näidata. Praegu ma vahest sügavamale ei lähe, muidu hakkab teiste sõnadega kordama seda, mida härra minister juba rääkis. Võib-olla veel vaid viimane kild. Loomulikult on meil kultuurikomisjonis kombeks, et see, kes eelnõu menetleb, kindlasti ka kontrollib, kas kõik, mis on seletuskirjas, on tehtud. Olen kontrollinud. Mõned institutsioonid küll porisesid, et algul neid ei kaasatud. Aga ma küsisin, kas nad lõpptulemusega on rahul. Ja tähtsamad raamatukogud, arhiivid ja kirjastajad kinnitasid, et lõpuks neid kaasati ja nad on lõpptulemusega rahul.

Komisjon otsustas konsensusega soovitada Riigikogul esimene lugemine lõpetada ja määrata parandusettepanekute tähtjaks 25. veebruar kell 17.15. Aitäh!

14:29 Esimees Eiki Nestor

Kas komisjoni ettekandjale on küsimusi? Ei ole. Aitäh, Aadu Must! Avan läbirääkimised. Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel Mark Soosaar, palun!

14:29 Mark Soosaar

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Head kolleegid! Ka meil, sotsiaaldemokraatidel, on hea meel selle eelnõu üle. Olen ka isiklikult arhiveerimisprobleemidega kokku puutunud ja leian, et astutakse päris pikk samm edasi.

Toon teile mõned näited. Eri ajastutel on loojad ise, aga ka tsensorid pidanud vajalikuks teatud materjale hävitada või ei ole mõnda asja peetud nii väärtuslikuks, et seda säilitada. Vahel võib oma ajastu kontekstis tunduda, et mõnel materjalil ei ole uue filmi loomise või uue raamatu kokkupanemise seisukohalt mingit väärtust. Aga aeg teeb oma töö. See, mis täna tundub väärtusetu, võib aastate või aastakümnete pärast olla eriti väärtuslik.

Kui mul oli tegemisel film ÜRO 50. aastapäevaks ja Ernst Jaaksoni 90. sünnipäevaks ja tema diplomaaditegevuse 75. aastapäevaks, siis leidsin ÜRO arhiivist mõned kaadrid, mida keegi varem ei olnud üheski filmis kasutanud. Nimelt, Rockefellerid ostsid New Yorgi linnalt maatüki, kuhu ehitati ÜRO peahoone. Te kõik teate seda hoonet, just seal on ka Eesti vastu võetud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni liikmeks. Selle maja keldris paiknevas arhiivis olid filmikaadrid sellest paigast enne hoone püstitamist. Kui te vaatate filmi "Mission Impossible", mille peategelane on Ernst Jaakson, siis saate teada, et sellel kohal asus kunagi tapamaja. Ühes kaadris on näha, kuidas ehitisse, mille asemel on nüüd ÜRO peahoone, aetakse loomakarja tapale. Kõik see, mis on vahepeal juhtunud, muudab ühe tavalise arhiivimaterjali kultuuriväärtuseks. Seda tööd teeb just aeg. Samas filmis on ka teised kaadrid, mida ei olnud enne kasutatud. Ilmselt peeti ÜRO-s seda materjali praagiks ja operaator pani selle kõrvale kui kasutuskõlbmatu. 1961. aastal, kui John Kennedy esines ÜRO-s, olid kasutusel sellised aparaadid, millel tuli objektiive vahetada. Kord oli sihikul Kennedy lähemalt, siis kaugemalt, seejärel Kennedy päris lähedalt: kaamera oli kogemata otse tema südame kohal. Me teame, mis John Kennedyga kaks aastat hiljem juhtus, ja nii osutusid need kaadrid uue filmi loomisel väga sümboliseks ja kujundlikuks.

Nii et igal juhul meie fraktsioon kiidab heaks ettepaneku selle eelnõu esimene lugemine lõpetada. Liigume julgelt kolmanda lugemiseni välja ja katsume Eesti rahvusliku mälu digiteerimise ja arhiveerimisega võiduka lõpuni minna! Aitäh!

14:33 Esimees Eiki Nestor

Vabaerakonna fraktsiooni nimel Krista Aru, palun!

14:33 Krista Aru

Härra esimees! Austatud rahvasaadikud! Austatud härra minister! Seadus, mille nimetus on säilituseksemplari seadus, on mõeldud välja vahetama 1997. aastast kehtinud ja praegu kehtivat sundeksemplari seadust. Kas uus seaduseelnõu on mõistlik ja vajalik? Jah, see on mõistlik ja vajalik, sest aeg, tingimused ja olud meie ümber on põhjalikult muutunud. Mingid kosmeetilised parandused praegu kehtivasse sundeksemplari seadusesse ei annaks meile seda garantiid ja kindlust, mida me vajame oma kultuuripärandi hoidmiseks, et säilitada seda ka digitaalsel kujul.

Kas seaduse nimetuse muutmine on mõistlik ja vajalik? Ma julgen öelda, et selline nimetuse muutus on

mõistlik ja vajalik. Miks? Kõigepealt sellepärast, et rahva kultuuripärandi säilitamine on kõikide osapoolte kohustus – nii loojate, kirjastajate, levitajate, tootjate kui ka säilitajate kohustus. Ja nimetus "Säilituseksemplari seadus" peegeldab kõige paremini selle seaduse vaimu. Kõige uuenduslikum selles seaduseelnõus on digitaalarhiivi tekkimine, digitaalselt loodud kultuuripärandi säilitamine, kaasa arvatud oluliste kultuurile vajalike veebisaitide säilitamine. Ka seni on põhiliselt rahvusraamatukogu püüdnud digitaalselt loodud kultuuri säilitada, kuid see on toimunud kokkulepete alusel ja alati eraldi läbirääkimiste põhjal. Nüüd tekib meil selleks seaduslik alus. See digitaalne maailm on osa meie nüüd juba tavalisest ja kindlasti säilitamist vajavast kultuuripärandist. On vaid üks selle eelnõuga seotud küsimus, mille üle me kultuurikomisjonis ilmselt veel mõtiskleme. See on säilitatavate eksemplaride arv. Seni me säilitame tulevastele põlvetele kaheksat nn sundeksemplari, mida hoitakse viies raamatukogus. Uue seaduseelnõuga tahetakse eksemplaride arvu vähendada neljani. Neli on iseenesest täiesti mõistlik arv, sest säilitamine on kalliskas asi – see nõuab ressursi, nõuab ruume, nõuab töajõudu jne. Küsimus on minu jaoks eelkõige ühes lisaeksemplaris. Miks ei võiks säilitatavaid eksemplare olla viis? See viies eksemplar saadetakse vastavalt valdkonnale ühele meie teadusraamatukogule. See kindlustaks selle seaduse toimimise mitte ainult säilitamise eesmärgil, vaid ka harimise ja kultuuri kestmise eesmärgil. Seega viies eksemplar saadetakse kas maaülikooli, Tallinna Tehnikaülikooli, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemiasse, Eesti Kunstiakadeemiasse või Tallinna Ülikoolile. Kust tuleb see arv, et kindlasti on vaja säilitada neli eksemplari? Need põhjendused jäävad praegu seletuskirjas natukene nõrgaks, eelkõige selle tõttu, et viidatakse 2008. aasta Riigikontrolli auditile, kuid olukord on pärast 2008. aastat väga palju muutunud. Me peaksime korra veel mõtlema, kas mitte need kõrgkoolid ei vaja üht sundeksemplari, et töötada, õppida ja harida inimesi nii Eesti teaduse kui ka kultuuri kestmise nimel. Aitäh!

14:38 Esimees Eiki Nestor

Rohkem läbirääkimiste soovi ei ole. Kultuurikomisjoni ettepanek on eelnõu 157 esimene lugemine lõpetada. Määrati eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 25. veebruari kell 17.15.

2. 14:38 Autoriõiguse seaduse muutmise seaduse eelnõu (163 SE) esimene lugemine

14:38 Esimees Eiki Nestor

Alustame Vabariigi Valitsuse algatatud autoriõiguse seaduse muutmise seaduse eelnõu 163 esimest lugemist. Algataja nimel teeb ettekande justiitsminister Urmas Reinsalu. Palun!

14:39 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Austatav Riigikogu esimees! Lugupeetud rahvaesindus! Selle eelnõu eesmärk on üks ja selge: võtta üle Euroopa Liidu direktiiv, mis reguleerib kollektiivse esindamise organisatsioonide tegevust ja muusikateoste piiriülest kasutust. Selle eelnõu sünni viib meid tagasi 2014. aasta veebruarini, mil Euroopa Liidus võeti vastu direktiiv, millega esmajoonel korraldatakse Euroopa Liidu tasemel kollektiivse esindamise organisatsioonide tegevuse aluspõhimõtteid. Meil ei olegi muud eesmärki kui sisestada see direktiiv Eesti õiguse raamatusse.

Tuleb öelda, et see direktiiv on väga detailne ja kohustava iseloomuga. Põhiteemat ehk kollektiivse esindamise organisatsioonide tegevuse aluseid on selleski eelnõus üsna põhjalikult käsitletud. Tuleb öelda nõnda, et selle direktiivi väljatöötamise ajendiks olid märkimisväärsed erinevused kollektiivse esindamise organisatsioonide tegevuses, samuti probleemid, mis on esile kerkinud seoses organisatsioonide vähese läbipaistvuse ja aruandekohustusega. Lisaks on üha jõulisemalt esile kerkinud autoriõiguste teostamisega seotud piiriülased probleemid. Selles valdkonnas annab direktiiv väga konkreetsed kohustavad lahendussuunad.

Suures plaanis võib selle direktiivi alusel muudetava autoriõiguse seaduse muudatused jagada kolme rühma. Esiteks pannakse paika autoriõiguste ja autoriõigusega kaasnevate õiguste kollektiivse teostamise ühtsete standardite kehtestamine. Need puudutavad juhtimist, finantshaldust, aruandlust ja teabevahetust. Suurem osa nendest küsimustest on uudsena Eesti õigusesse lisatud. Kollektiivse esindamise organisatsioonidena tegutsevad ühingud Eestis on Eesti Autorite Ühing, Eesti Esitajate Liit, Eesti Fonogrammitootjate Ühing ja Eesti Audiovisuaalautorite Liit.

Teine plokk muudatusi puudutab seda, et muusikateoste internetis kasutamise õigusele sätestatakse multiterritoriaalse litsentsimise tingimused. Mida see tähendab? See tähendab, et varem oli vaja taotleda need litsentsid eraldi kõigist Euroopa Liidu liikmesriikidest, kokku 28. Uue direktiivi rakendumisel piisab, kui taotleda üks multiterritoriaalne üleeuroopaliiduline litsents. Sekeldamine eraldi kõigis riikides jääb ära.

Ja kolmas plokk: direktiivi kohaselt tuleb luua mehhanism, et teostada riiklikku järelevalvet kollektiivse esindamise organisatsioonide üle. Me oleme valinud kõige vähem eraldi halduskoormust tekitava mudeli. Autoriõiguse valdkonnaga tegeleb praegu Justiitsministeerium ja seal on ka autoriõiguse komisjon. See järelevalve jääb Justiitsministeeriumi kätte. Oli arutelu selle üle, seda ka huvirühmadega, ennekõike kollektiivse esindamise organisatsioonidega, kas peaks olema eraldi organ, kes käsitleks nende organisatsioonide küsimusi seoses järelevalve ja vaidlustega. Me ei pidanud seda mõistlikuks. Olemasolev autoriõiguse komisjon lepitajana lepitusseaduse mõistes saab ka neid vaidlusküsimusi lahendada.

Üldjoontes aga on tegemist õigusaktiga, mille puhul meie ideoloogilised valikud sai langetatud juba enne direktiivi väljatöötamist. Praegu on parlamendi pädevuses implementeerida see, nagu ma rõhutasin, ülimalt detailne ja kohustaval moel sõnastatud direktiiv Eesti õiguskorda. Aitäh!

14:43 Esimees Eiki Nestor

Küsimused eelnõu algatajale. Heidi Purga, palun!

14:43 Heidy Purga

Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud minister! Mul on selle seaduse muutmise kohta küsimus, mis peab ennekõike silmas neid kollektiivse esindatuse organisatsioone, keda te mainisite. Kui selle direktiivi rakendudes mõned nendest organisatsioonidest ei vasta sätestatud kriteeriumidele, siis mis nendega juhtub?

14:44 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Seadust tuleb täita ja sellisel juhul on kaks võimalust. Eeldus on ikkagi, et need kollektiivse esindamise organisatsioonid viivad oma tegevuse kooskõlla selle seadusega. Juhul kui nad seda ei tee, aga jätkavad kollektiivse esindamise organisatsiooni ülesannete täitmist, tuleb nende üle rakendada järelevalvet, mida, nagu ma ütlesin, eelnõu alusel teostab Justiitsministeerium. Muidugi rakendab ta kogu seda seadusest tulenevat võimu arvestades seda, et seadust tuleb kohaldada inimlikult ja kaaludes kõiki asjaolusid.

14:45 Esimees Eiki Nestor

Peeter Ernits, palun!

14:45 Peeter Ernits

Aitäh, lugupeetud Riigikogu esimees! Hea minister! Seletuskirjas on öeldud, et meie kollektiivse esindamise organisatsioonide sihtgrupp on sedavõrd väike, et ühiskonna tasandil võib seaduse avaldatavat mõju hinnata pigem väheoluliseks. Aga see on tõesti ilus ja põhjalik eurodirektiiv, avage natuke seda tausta. Näiteks on meie jaoks uudne multiterritoriaalsete litsentside andmisega seonduv raamistik.

14:45 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Tõepoolest, multiterritoriaalsete litsentside andmine tuleneb juba praegu kehtivast Euroopa Liidu õigusest. Ennekõike on jutt multiterritoriaalselt internetipõhisest muusikaturust. Neid litsentse saab taotleda, aga nagu ma ütlesin, seda tuleb seni teha eraldi kõigis liikmesriikides. Tundub igati tervemõistlik ja nii autorite kui ka kõigi tarbijate huvides, et see turg oleks avaram, ja seetõttu on otsustatud muusikateoste internetis kasutamise õigus ühetaoliseks muuta. Kindlasti on tähtis see, et kõik internetipõhiste teenuste osutajad, kes omavad muusikateoseid ja võimaldavad tarbijatel muusikat alla laadida või kuulata seda voogedastuse abil, peavad kõigepealt omandama õiguse muusikateoseid kasutada. See käib ka muude teenuste kohta, millega antakse juurdepääs filmidele või mängudele, milles muusika on oluline element. See on toda kollektiivlitsentsi puudutava regulatsiooni puhul

lähtekoht.

Aga mis puutub tegelikult selle direktiivi tuuma – üks asi on tõesti need litsentsid –, siis põhimõtteliselt on küsimus selles, et ennekõike on n-ö huvitatud või tinglikke õigusi juurde saav isikute ring just need isikud, keda kollektiivsed organisatsioonid esindavad – vähemalt teoreetiliselt. Seda regulatsiooni on vaja selleks, et kuritarvitusi, raha raiskamist ja läbipaistmatust vältida. Mingeid väga dramaatilisi juhtumeid ei ole Eestis olnud, aga suuremates riikides liiguvad ju sadades suurusjärgudes suuremad rahad kui meil ja ju siis neil on jamasid rohkem esile kerkinud.

14:47 Esimees Eiki Nestor

Rohkem küsimusi ei ole. Kultuurikomisjoni ettekandja on Heidy Purga. Palun!

14:47 Heidy Purga

Austatud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Nagu minister seda direktiivi tutvustades mainis, see direktiiv võeti vastu 26. veebruaril 2014. aastal numbri all 2014/26/EL. Sellega korrastatakse ja ühtlustatakse Euroopa Liidu tasandil kollektiivse esindamise organisatsioonide tegevuse põhimõtteid ning kehtestatakse nende tegevuse üle järelevalve. Peamine nimetatud õigusakti väljatöötamise eesmärk on tagada kollektiivse esindamise organisatsioonidele suurem läbipaistvus ja kohustada neid oma liikmete ja õiguse omajate ees aru andma. Lisaks annab käesolev direktiiv väga konkreetseid suuniseid õiguste teostamiseks piiriüleselt, pidades silmas õiguste omajate valikuvabadust. Näiteks direktiivi märkuse nr 4 kohaselt peab liidus asuval kollektiivse esindamise organisatsioonidel olema õigus teostada Euroopa Liidu aluslepinguga ettenähtud vabadusi, esindades teises liikmesriigis elavat või seal asuvat õiguste omajat või andes litsentse teises liikmesriigis elavale või seal asuval kasutajale. Esmakordselt on sätestatud ka regulatsioon, millega luuakse ühine režiim muusikateoste internetis kasutamise õiguse multiterritoriaalsete litsentside andmiseks.

Käesolev eelnõu on koostatud direktiivi sätete ülevõtmiseks Eesti autoriõiguse seadusesse. Eesti autoriõiguse seadus pole seni sisaldanud kõiki asjaomaseid kollektiivse esindamise organisatsioone puudutavaid detaile ega riiklikku järelevalvet nende organisatsioonide üle. Uudne on ka multiterritoriaalsete litsentside andmisega seonduv raamistik. See direktiiv on mitmesuguste standardite kehtestamisel äärmiselt detailne ning selles sisalduvad sätted on kõikides liikmesriikides kohustuslikud.

Kultuurikomisjon kuulas oma 19. jaanuari istungil justiitsministri ülevaadet eelnõust 163. Küsiti küsimusi. Näiteks, kes hakkab järelevalvet tegema. Justiitsministeeriumi spetsialist vastas, et selleks on Justiitsministeerium. Küsiti ka, kust võiks saada detailsemat informatsiooni selle seaduse muutmise kohta. Meile vastati, et kollektiivse esindamise organisatsioonidel on kohustus teha teatud aja jooksul detailne info oma kasutajatele kättesaadavaks, seda eelkõige oma veebilehel.

Kultuurikomisjon otsustas konsensusega teha ettepaneku viia esimene lugemine läbi 10. veebruaril k.a, esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute tähtajaks kümme tööpäeva. Aitäh!

14:50 Esimees Eiki Nestor

Küsimused komisjoni ettekandjale. Peeter Ernits, palun!

14:50 Peeter Ernits

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Te lugesite seletuskirja sisukokkuvõttest kenasti ette mitu lauset. Aga ma küsin sama, mida justiitsministrilt. Meie jaoks on selles eelnõus uudne just multiterritoriaalsete litsentside andmise raamistik. Äkki te selgitate meile maakeeles, mida see tähendab.

14:51 Heidy Purga

Seda detailsemalt kultuurikomisjonis ei arutatud. Võtame selle järgmisel koosolekul detailsemale arutlusele.

14:51 Esimees Eiki Nestor

Rohkem küsimusi ei ole. Aitäh! Avan läbirääkimised. Läbirääkimiste soovi ei ole. Eelnõu 163 asjus on kultuurikomisjon teinud ettepaneku esimene lugemine lõpetada. Määrán muudatusettepanekute tähtajaks 25. veebruari kell 17.15.

3. 14:52 Riigikogu otsuse ""Põlevkivi kasutamise riikliku arengukava 2016–2030" kinnitamine" eelnõu (166 OE) esimene lugemine

14:52 Esimees Eiki Nestor

Nüüd on kõne all Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse ""Põlevkivi kasutamise riikliku arengukava 2016–2030" kinnitamine" eelnõu 166. Eelnõu algataja ettekandja on keskkonnaminister Marko Pomerants. Palun!

14:52 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Tere päevast, lugupeetud eesistuja! Hea saal! Mul olid ilusad värvipildid ka, aga ma ei käitunud kodukorra kohaselt ja need ei jõudnud piisava ajavaruga siia. Aga ma luban, et keskkonnakomisjoni abil saate te neid samamoodi nautida, lihtsalt lisamaterjalina.

Siia sõites kuulsin, et Vikerraadios käis terav debatt selle üle, kas Riigikogu peaks põlevkivi kasutamise arengukava toetama või mitte. Milline on minu ettepanek, sellest ettekande lõpus.

Lugupeetud Riigikogu! Teile on esitatud Keskkonnaministeeriumis koostatud põlevkivi kasutamise riiklik arengukava aastateks 2016–2030. Esimene põlevkivivaldkonna arengukava loodi

Keskkonnaministeeriumis aastateks 2008–2015. Arengukava koostati aastatel 2006–2008 ja see pidas vastu ettenähtud kehtivusaja, vaatamata sellele, et algul ei osatud täpselt prognoosida ei elektrituru avanemist 2013. aastal ega õlitootmise nii suurt kasvu. Nüüd on aeg kinnitada uus arengukava.

Põlevkivi kasutamise arengukava üldeesmärk on põlevkivi efektiivne ja säästlik kasutamine ning põlevkivisektori jätkusuutliku arengu tagamine. Selleks tuleb järgmise 15 aasta jooksul keskenduda sellele, et põlevkivi kaevandamine ja kasutamine oleks efektiivsem ja sellega kaasnev negatiivne keskkonnamõju väheneks ning tuleb arendada põlevkivialast haridus- ja teadustegevust.

Praegu jääb allmaakaevandamisel maa alla üle kolmandiku põlevkivivarust, tekkivast aherainest suudame maksimaalselt taaskasutada kõigest 40%. Põlevkivitööstuse tuhamäed kasvavad aastas 8 miljoni tonni võrra, millest me taaskasutame alla 5%. Kõik need kolm näitajat peavad liikuma paremuse suunas. Koostöös ülikoolide ja ettevõtetega tuleb leida lahendusi, et rahvale kuuluvat vara kasutataks maksimaalset kasu tooval moel.

Põlevkivivaldkonnale ja sellega seotud majandusharudele on omane suurte investeeringute vajadus ning investeeringute pikad tasuvusajad. Avanenud elektrituru ja kasvavate õlitootmisvõimsuste mõjul konkureerib põlevkivist loodav väärtus vastava toote kaudu rahvusvahelisel turul. Seega on põlevkivi kasutamist ja väärimist mõjutamas peale Eesti tegevuskeskkonna ka maailma makromajanduse trendid. Selles sektoris loodud tootmisvõimsuste muutmine on kulukas ja aeganõudev. Ka regionaalse tööhõive kohandamine muutuvate tingimustega nõuab aega. Need on arengusuunad, millega nii riik kui ka põlevkivitöötajad järk-järgult kohanduvad.

Kuigi keskkonnaseisund Virumaal on viimase kümne aasta jooksul ettevõtete ja riigi võetud meetmete mõjul oluliselt paranenud – õhuheitmed on vähenenud, investeeritud on jääkreostuse likvideerimisse, jäätmeid osaliselt taaskasutatakse –, siis arengukava keskkonnamõju hindamise tulemustele tuginedes jäetakse arengukava eelnõus põlevkivi aastaseks lubatud kaevandamismääraks senine Riigikogus kinnitatud 20 miljonit tonni aastas vähemalt 2020. aasta lõpuni. Selline kaevandamiskogus tagab nimetatud perioodil nii elektri kui ka põlevkiviõli tootmiseks juba rajatud ja edaspidi kavandatud tootmisvõimsustele põlevkivi varustuskindluse ning aitab tagada, et põlevkivisektori eeldatav keskkonnamõju võrreldes praegusega ei suurene. Arengukavas on planeeritud, et koostöös Sotsiaalministeeriumiga hinnatakse põlevkivi kaevandamisest ja töötlemisest tingitud negatiivseid sotsiaalseid mõjusid ja analüüsitakse nende vähendamise võimalusi, arvestades ka mõju inimese tervisele. Keskmiselt on viimasel viiel aastal põlevkivi kaevandatud 15 miljonit tonni aastas. Arengukava mõjunäitajate ehk indikaatorite tulemusi analüüsitakse viieaastaste perioodide järel, et teadvustada muutusi tehnoloogias, turuolukorras, keskkonnanõuetes ja ilmnenud keskkonnamõjus.

Kaevandamiseks lubatud aastamäär suurendamine saab olla võimalik ainult juhul, kui selle vajaduse aluseks on reaalne turusituatsioon ega teki vastuolu keskkonnanõuetega. Järgmise paari aasta jooksul on tähtis terviklikult analüüsida põlevkivitööstuse elu- ja looduskeskkonnale tekitatud kahjusid ning selgitada välja põlevkivisektori ökoloogiline jalajalg. Seejärel saame ühiskonnas kokku leppida, millisel tasemel negatiivseid mõjusid me aktsepteerime, millised tuleb aga põlevkivitööstusel kompenseerida. Riigikontroll on toonud esile, et enne arengukava kokkupanemist on tehtud vähe uuringuid ja analüüse. Vastus sellele on, et andmed arengukava koostamiseks on olemas. Keskkonnaministeerium tellis 2012. aastal uurimistöö, mis andis detailse ülevaate põlevkivi kaevandamisest, kasutamisest, toodete ekspordist ja impordist ning kaevandamisjäätmete tekkest ja kaasnevast keskkonnamõjust. Uurimistöös hinnati põlevkivi arengukava koostamiseks vajalikke uurimissuundi ning analüüsiti põlevkivi kaevandamise ja kasutamise võimalikke tulevikustsenaariume. Töö tulemuste põhjal esitati terve hulk ettepanekuid ja soovitusi põlevkivi kasutamise arengukava koostamiseks. Samuti võeti arengukava koostamisel aluseks keskkonnamõju strateegilise hindamise tulemusi ja seni kehtinud arengukava elluviimisel tehtud rakendusuuringute tulemusi, näiteks arvestati põlevkivi kaevandamise mõju elusloodusele ja põhjaveele.

Riigikontroll on juhtinud ka tähelepanu, et arengukava mõju näitajad eesmärkide elluviimise mõõtmiseks ei ole piisavalt ambitsioonikad. Selgitan. Arengukava on koostanud töörühm, kuhu kaasati suurte kogemustega eksperte koos nõuandva komisjoniga. Nende ettepanekute ja keskkonnamõju strateegilise hindamise tulemuste järgi on mõjunäitajad tuletatud põhimõttel, et lähtutakse põlevkivisektori reaalsest olukorrast ja teadaolevatest tulevikunõuetest ega kavandata ettevõtetele utoopilisi nõudeid, mis praegu teadaolevat tehnoloogiat arvestades teeksid põlevkivitööstuse eksisteerimise võimatuks.

On tekkinud küsimus, kas põlevkivi kasutamise arengukava eelnõu arvestab Pariisi kliimakonverentsi järeldusi. Kuna rahvusvaheline kliimapoliitika eeldab kasvuhooonegaaside olulist vähendamist, siis on ka põlevkivi kasutamise arengukavas ette nähtud investeeringud uuringute tegemiseks ja tehnoloogia arendamiseks, mille tulemusena väheneksid põlevkivisektori õhuheitmed ning kaevandamisel ja töötlemisel tekkivad jäätmekogused.

Oluliselt on vaja suurendada jäätmekoguste taaskasutust. Seega tuleks võtta kõiki võimalikke keskkonnamõju vähendamise leevendusmeetmeid, eelkõige näiteks põlevkivi kaevandamisest mõjutatud piirkonna põhjaveeseisundi hoidmiseks. On vaja jätkata põlevkivisektori varem tekitatud pärandmõju ja jääkreostuse likvideerimist. Kõige selle juures tuleb teha kavandatavate leevendusmeetmete põhjalik analüüs ja hinnata nende meetmete majanduslikku tasuvust.

Peale selle, et põlevkivitööstus loob lisandväärtust, suurendab tööhõivet ja annab maksutululu, laekub põlevkivitööstusest üle 75% kogu Eesti keskkonnatasudest. Seda küll seetõttu, et põlevkivitööstuse keskkonnakasutus näiteks väljapumbatava vee, jäätmekoguste ladestamise või saastamise puhul on teiste sektorite kõrval praegu veel küllalt mahukas. Küll aga aitab kaevandamisest tulenevat häiringut hüvitav tasu, mida kohalikele omavalitsustele makstakse, piirkonna arengusse investeerida. Üle 80% põlevkivitööstusest laekuvatest keskkonnatasudest saab riik, sh Keskkonnainvesteeringute Keskus, need tasud aitavad tagasi ühiskonda suunatuna toetada keskkonnahoidlike investeeringute ja uuenduste tegemist. Neid laekuvaid vahendeid tuleb senisest enam eesmärgipäraselt suunata ka põlevkivitööstuse arendamiseks.

Põlevkivi kasutamise arengukava elluviimise maksumus on esialgse prognoosi kohaselt 20 miljonit eurot. Seda rahastatakse riigieelarvest, Keskkonnainvesteeringute Keskuse ja Euroopa Liidu struktuurivahendite fondi vahenditest. Arengukavas leidub tegevusi, mida rahastatakse teiste ministeeriumide, varem kinnitatud arengukavade või muude strateegiliste dokumentide kaudu. See kulu ei ole arvestatud eespool nimetatud maksumuse prognoosi hulka. Eeldatavasti tuleb meil järgmise 15 aasta jooksul rohkem panustada põlevkivisektori jätkusuutlikkuse tagamisse ja keskkonnamõju vähendamisse, toetades vajaduspõhist teadus- ja arendustegevust. Austatud Riigikogu, palun teil eelnõu toetada!

15:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud minister! Teile on küsimusi. Andres Herkel, palun!

15:01 Andres Herkel

Aitäh, härra juhataja! Austatud minister! Arengukavasid on päris palju. Kuidas see arengukava on seotud teiste teemakohaste arengukavadega, mis meil olemas on, näiteks energiamajanduse arengukavaga, Ida-Viru maakonna arengukavaga, maavarade kasutamise kavadega jne? Arvestades, et põlevkivi ei ole, pehmelt öeldes, eriti suure efektiivsusega maavara, siis mis te arvate, mitu põlevkivi arengukava pärast seda, mida me praegu arutame, Eestis veel võiks tulla või kas neid üldse tuleb?

15:01 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitüma! Kui te vaatate selle põlevkivi kasutamise riikliku arengukava teksti, siis näete, et seal jutt peale sissejuhatust algabki sellest, kuidas see arengukava võiks haakuda teiste arengukavadega, kuni looduskaitse arengukavani välja. Ma arvan, et üks arengukava tuleb vähemasti veel. Küsimus on selles, kui pikaks perioodiks tuleks see arengukava 2031–... teha.

15:02 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Mihhail Korb, palun!

15:02 Mihhail Korb

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Minu küsimus on seotud ühe väitega, mille te esitasite oma ettekandes. Nimelt sellega, et kolmandik põlevkivist jääb kaevandades maa alla, mis on tõsine ja keeruline probleem. Kahjuks ei too dokument väga detailselt välja, kuidas kaevandamise efektiivsust parandada. Äkki te oskate rääkida meile oma nägemusest? Või jäi minul midagi kahe silma vahele?

15:02 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitüma! Püüan selgitada. Lihtne loogika on see, et kaod avakaevandamisel on oluliselt väiksemad, sest katend võetakse pealt ära ja ülejäänud põlevkivikihi saab ekskavaatoriga välja tõsta. Kui me kaevandame maa all, siis tänast tehnoloogiat kasutades tuleb meil jätta tervikud, selleks et kaevandus kokku ei kukuks. Sealt tulebki see 30%. Küsimus on selles, kuidas seda protsenti saaks vähendada. Siin on kaks varianti. Võib-olla mingis kohas on selleks lauslangatus, mingis kohas kaeveõõnsuste tagasitäitmine. Aga meil ei ole lihtsalt sellisel tasemel valmisolekut, et me saaksime neid muudatusi ellu viia. Mis puudutab näiteks fosforiidi kaevandamist või neid plaane, mida tehti 1980-ndatel, siis üks selline arutelu koht oli just seesama tagasitäitmine näiteks põlevkivituhaga, tuhost tehtud segudega või millega iganes. Teadustööd käivad, aga me pole veel piisavalt head.

15:04 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Erki Savisaar, palun!

15:04 Erki Savisaar

Aitäh, lugupeetud juhataja! Austatud minister! Uuringud on näidanud, et Eesti põlevkiviõlist saab vesiniktöötluse abil toota Euro 5 nõuetele vastavat diislikütust. Seda eesmärki tahaksin ma näha ka arengukavas, aga kahjuks ma seda eelnõust ei leidnud. Minu küsimus on küllaltki konkreetne. Miks ei ole selles arengukavas käsitletud võimalust toota Eesti põlevkiviõlist diislikütust?

15:04 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitüma! Nüüd on küsimus selles, kui põhjalikult te seda eelnõu vaatasite. Ma mürki selle peale ei võtaks, aga ma arvan, et rafineerimise plaanid kahe ettevõtte puhul on arengukavas sees. Miks see ei ole sügavamalt käsitlust leidnud? Ma arvan, põhjus on reaalne olukord. Selleks et need plaanid saaks jälle lauale võtta, peaks põlevkiviõli või nafta maailmaturuhind olema lihtsalt hoopis teisel tasemel. Ma arvan, et sõltumata sellest, kas selline arengusuund on arengukavas kirjas või mitte, kui see on majanduslikult võimalik, siis ettevõtjad asuvad jälle selle teema kallale.

15:05 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kersti Sarapuu, palun!

15:05 Kersti Sarapuu

Aitäh, härra juhataja! Hea minister! Ma vaatasin huvi pärast ka arengukava aastateks 2008–2015 ja pean tunnistama, et see tõesti meeldis mulle enam. Mispärast? Sellepärast, et seal on väga konkreetsetelt välja toodud eesmärgid, kavad, kuidas neid eesmäärke ellu viiakse, ja ka igal aastal selleks tehtavad kulutused. Miks selles arengukavas neid nii põhjalikult ei käsitleta?

15:06 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitüma! Kui me mõtleme selle perioodi peale, mida see arengukava käsitleb, järgmisele 15 aastale, ja vaatame kaks või kolm aastat tagasi, siis me näeme, milliseid muutusi päriselu on toonud. Igasugused eksperdid on analüüsinud kõikvõimalikke CO₂ turuhindasid ja sellesama naftabarreli hinda maailmaturul, aga pole selles väga õnnestunud. Arengukava saabki anda ainult üldise suundumuse. Ma arvan, et konkreetsetest me saame toota küll, sest arengukavas on ju öeldud, et iga viie aasta tagant vaadatakse see üle. Sealt see konkreetsetus saabki tulla. Kui arengukava Riigikogus, nagu ma eeldan, ilusasti vastu võetakse, siis selle järel Vabariigi Valitsus kinnitab rakenduskava, kus on konkreetsetust juba rohkem.

15:07 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Siret Kotka, palun!

15:07 Siret Kotka

Aitäh, hea juhataja! Lugupeetud minister! Ma jätkan kolleeg Kersti Sarapuu küsimuse teemal, mis puudutas eelmist põlevkivi kasutamise arengukava. Seal oli kolm strateegilist eesmärki, nende hulgas oli põlevkivi kaevandamise ja kasutamise efektiivsuse suurendamine ning kaasneva keskkonnamõju vähendamine. Samas, arengukavas käsitletud perioodil kadu põlevkivivaru kaevandamisel hoopis suurenes. Näiteks oli 2007. aastal kadu 3,4 miljonit tonni ehk ligi 20% ja 2012. aastal 4 miljonit tonni ehk ligi 21% kaevandatud varust. Kuidas selles valguses tuleks hinnata eelmise arengukava täitmist?

15:08 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitüma! Võib öelda, et jumal naerab, kui inimesed plaane teevad, aga eks see tagantjärele tarkus tuleneb ju konkreetsetest kaevandamistingimustest. Kui me vaatame selle kava kontekstis ettepoole, siis on öeldud, et näiteks kadude indikaatorid on väheambitsioonikad, sest me püüame saavutada n-ö sama järku kadude taset. Aga jällegi tuleb mängu selline asi nagu geoloogia. Kõigil nendel põlevkivivarudel, mida me järgmistel aastatel saame kasutusele võtta, on raskemad lasumistingimused. Kui me lisame siia veel igasugused geoloogilised rikked ja sellised asjad, mis ka mängu tulevad, pluss sügavusest tuleneva suurema vajaduse tervikute järele, et see asi kaela ei kukuks, siis teinekord võib ka väike ambitsioon olla päris raskesti elluviidav. Nii et päriselu annab meile tõese pildi, aga teeb seda tagantjärele.

15:09 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kalle Palling, palun!

15:09 Kalle Palling

Aitäh! Austatud minister! Valitsus otsustas eelmise aasta detsembris koostada maapõue kasutamise strateegia või raamkava. Kui mõistlik üldse on võib-olla kõige olulisema maavara ehk põlevkivi kasutamise arengukava Riigikogus enne selle strateegia koostamist menetleda? Võib-olla võiks teha kuidagi nii, et üldine strateegia on enne valmis ja siis tulevad arengukavad eri maavarade kohta järele? Või on see, mida me siin praegu teeme, ikkagi igatepidi mõistlik?

15:10 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitüma! Ma võin lühidalt vastata, et jah, on mõistlik. Aga ma ka selgitan, miks on mõistlik ja kas ikka on mõistlik. See nn maapõue strateegia, mis on tegelikult põhialuste dokument, ei ole kindlasti suurema detailsusega kui mõne konkreetse maavara kasutamise arengukava. Kindlasti mahub põlevkivi kui selline põhialuste dokumendi sisse kenasti ära, on ta ju nii majanduslikult kui ka keskkonnaliselt tähtis maavara. Ma ei näe siin mingisugust vastuolu. Küll aga ma eeldan, et maapõue strateegia suudab Eestimaa maavarade pilti muuta natuke laiemaks, sest see ei keskendu ainult põlevkivile.

15:11 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Dmitri Dmitrijev, palun!

15:11 Dmitri Dmitrijev

Aitäh, austatud istungi juhataja! Lugupeetud härra minister! Arengukava mainib, et on põhjust eristada põlevkivisektori üleriigilist ja regionaalset rolli. Regionaalsel tasandil sõltub põlevkivisektori käekäigust kõige rohkem Ida-Virumaa majanduse areng ja sotsiaalne heaolu. Praxise tehtud analüüs näitas, et põlevkivitööstuse muutuste mõjud tööturu kaudu on seal tugevad ja need mõjutavad kõiki Ida-Virumaa suuremaid linnu, kuhu on koondunud suurusjärgus 80% piirkonna elanikest, umbes 120 000 inimest. Arvestades tänase päeva olukorda põlevkivisektoris ja nafta hinda, kas valitsusel on visioon, mis saab põlevkivisektorist ja Ida-Virumaa regioonist, kui näiteks nafta hind jääb samale tasemele 10–15 aastaks?

15:12 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitüma! Sellessamas põlevkivi kasutamise arengukavas on kirjas ka võimalikud stsenaariumid, kui tööpoolest tuleb võrreldes praeguse 15 miljoni tonniga aastas põlevkivi oluliselt vähem kaevandama hakata. Siis ongi väga palju muresid nii regioonis kui ka riigis tervikuna. Kas täna võib öelda, et on olemas võimalus Ida-Virumaa inimeste heaoluks sellise stsenaariumi korral? Ma arvan, et seda võimalust ei ole ja ka üheski arengudokumendis seda olema ei saa. Ma vaatasin huvi pärast Ida-Viru maakonna arengukava, ma pakun, et kuni aastani 2020. Kõik see tegevuste mitmekesistamine ja muude tööstusvaldkondade tulekule kaasaaitamine võib ju olla, aga enda meelest regiooni tundes ütlen ma, et ega see järgmine kümnend Ida-Virumaa rahvale küll väga lihtne olema ei saa.

15:13 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Mihhail Korb, palun!

15:13 Mihhail Korb

Aitäh! Lugupeetud minister, tänan eelmise vastuse eest! Järgmisena tahan küsida sellist asja. Arengukava toob küll välja orienteeriva aja, kui kauaks põlevkivivarusid jätkub, aga mina julgen väita, et see on puhas spekulatsioon. Kogu aeg räägitakse erinevatest aastatest, 50 aastast kuni 300 aastani. See kõik viitab sellele, et ei ole selget uurimisbaasi ega ole selge, kes peab maavarasid uurima. Mis on teie arvamus? Praegu kaevandavad põlevkivi sisuliselt eraettevõtted, riik kehtestab nagu teatud tingimused. Aga kes või mis on see struktuur, mis peab vastutama uuringute ja maavarade uurimise eest?

15:14 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitüma! Ma ei tahaks teie skeptitsismi jagada. Kõige suurem põlevkivi kasutaja on praegu Eesti riik ühe äriühingu kaudu, mille nimi on Eesti Energia. 11 miljonit tonni sellest 15-st kasutab ikkagi üks riigiettevõtte. Seda esiteks. Teiseks, mis puudutab varude jätkumist, siis kindlasti tuleb vaadata selle arvu taha. Kui keegi räägib 300 aastast või 3 aastast, siis tuleb vaadata, milliseid varusid ta silmas pidas ja mis aspektist lähtudes. Kui te põlevkivi kasutamise arengukava loete, siis näete, et seal on juttu näiteks sellest, et lubadega kaetud varu jätkub vähemasti 18 aastaks, kui *summa summarum* jäädakse selle piiri juurde, et kaevandatakse kuni 20 miljonit tonni aastas. Kui praegune tegelik kaevandamismaht on 15 miljonit tonni, siis järelikult kestavad varud kauem. Loomulikult, uue kaevanduse ettevalmistamine on pikk protsess. See tähendab, et ei saa juhtuda nii, et 31. detsembril kaevandusluba lõpeb ja siis hakkame vaatama, kuidas peale 1. jaanuari uues kaevanduses pihta hakata. Järk-järgult, aastate jooksul tuleb ka uusi kaevandusi ette valmistada. Praegu on tööpoolest nii, et konkreetsete kaevanduste rajamisega seotud geoloogilised uuringud tellib see ettevõtte, kes kaevandusluba soovib. See aga ei tähenda, et Eesti riik ei oleks varasematel aastatel teinud suurt hulka üldgeoloogilisi töid, samuti otsingutöid geoloogiavaldkonnas. Ma arvan, et mis puudutab varude piisavust, nende asukohta ja kvaliteeti, siis olukord on kontrolli all, vähemasti põlevkivi puhul.

15:16 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Urve Palo, palun!

15:16 Urve Palo

Aitäh, eesistuja! Lugupeetud minister! Aastakümneid osati Eestis põlevkivi kasutada üksnes elektri tootmiseks, mille kasutegur oli väike. Viimastel aastatel oleme avastanud, et põlevkivist saab toota ka õli ja see on palju suurema kasuteguriga. Võib-olla saab sellest veel midagi toota, mille kasutegur on märksa suurem, seda me ei tea. Samal ajal tekitab põlevkivi kaevandamine endiselt palju jäätmeid. Nendega ei oska me veel suurt midagi peale hakata ega nendest midagi toota. Kus peaks asuma Eestis selline kompetentsikeskus, kes veaks põlevkivi kui meie taastumatu ressursi uuringuid, kes uuriks, mida sellest võiks teha ja mida võiks nendest jäätmetest teha. Praegu on see suures osas ettevõtjate käes. Minule tundub, et sellist ühisjõudu ja suurt kompetentsikeskust ei ole. Mis teie sellest arvate?

15:17 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitüma! Nime poolest ju on, aga ma arvan, et oleks naiivne loota, et tänane Ida-Virumaal asuv põlevkivi kompetentsikeskus suudaks selleks kasvada. See ootus oleks vale. Loogiline on see, et ärihuvi mingisuguste uute toodete vastu on ettevõtjate poole peal. Aga ma arvan, et järgmisena tuleks seal nimekirjas üles lugeda vähemasti kaks, aga võib-olla kolm Eesti ülikooli. Ma alustan pikema nimelühendiga ülikoolist: kindlasti peaks seal olema Tallinna Tehnikaülikool. Seda mitme aspekti tõttu, kuna energeetika, mäendus, ka väga heal tasemel geoloogiateadmine on selles ülikoolis praegu olemas, nii et see võiks kindlasti olla üks põhipartner teaduse poole pealt. Aga ma julgen soovitada ka oma *alma mater*'it Tartu Ülikooli, kus samamoodi on loodusteaduste õpetamine heades kätes, ja mis puudutab maastikulisi aspekte, siis tuleb kindlasti mainida Eesti Maaülikooli. Võtame kas või selle maapõuepoliitika põhidokumendi n-ö algusloo. Need kolm ülikooli olid need, kes selle initsiatiiviga lagedale tulid. Ma kujutan seda kuidagi nii ette.

15:18 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Mihhail Stalnuhhin, palun!

15:18 Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud härra minister! Kui vaadata Statistikaameti andmeid, siis on näha, et Ida-Virumaa on kasumi tootmise poolest Eestis esikohal, kusjuures ta ületab mitu korda mõnda teist maakonda ja isegi Harjumaa, mis on teisel kohal, jääb kõvasti talle alla. Ma võtan siit arengukavast ühe lause, see on kirjas põlevkivisektori tervisemõju uuringu osas. Selgub, et Ida-Virumaal sündinud lapse oodatav eluiga on endiselt peaaegu viis aastat lühem kui Tartus või Tallinnas sündinud lapsel. Siin on selliseid lauseid väga palju. Kas see on riigi probleem või on see nende inimeste probleem, kes seal elavad? Kui kasumlikkus on kõige suurem ja kui seda on riigile kõvasti vaja, siis miks keskmised palgad on sellesamas keemiasektoris ühed madalamad Eestis?

15:20 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitüma! Palk tekib konkreetsetes sektoris ikka turutingimustes. Eesti riik ei kehtesta ühelegi ametikohale mingisugust palka. Võib-olla kaudselt, nõukogu ja omaniku tahte kaudu puudutab see Eesti Energia juhatuse esimeest. Aga kui te vaatate, milline on olukord kas või toodete müümisel, siis näete, et ega rohkem kulutusi ju väga ei kannata kusagil teha.

15:20 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aadu Must, palun!

15:20 Aadu Must

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Mind kuidagi positiivselt erutas teie diskussioon hea kolleegi Urve Paloga just sellel teemal, et põlevkivi on väärt asi, millest tuleb teha midagi väärtuslikumat, sest nii oleks kasumlikum. Samas meenus mulle, et umbes veerandsada aastat tagasi vaatasin ma Eesti teaduse viidatavust, n-ö meie edulugusid. Põlevkivikeemiale pühendunud teadlasi ei olnud seal nimekirjas liiga palju, aga nende hulgas olid äratuntavad ja kiiresti leitavad Eesti teadlaste nimed, kolm eestlast, ja siis jälle üks mingisugune angloameerika nimega tegelane. Kui ma nüüd sedasama nimekirja vaatasin, siis olid eesti nimed sealt kadunud ja alles olid ainult mingid Mackinleyd või McKinseyd. Ma ei

mäleta, kes seal täpselt olid, aga eestlasi enam ei ole. Te soovitasite mitut head ülikooli, aga kellele, kas meile või Vabariigi Valitsusele? Kes peaks sellega tegelema, et meil oleks teadus, mis võimaldaks põlevkivi paremini väärindada?

15:21 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitüma! Soovitan teile, soovitan Eesti Vabariigi valitsusele ja ettevõtetele ka. Aga te viitasite ühele probleemile. Mingisuguseid põlevaid kiltasid või mida iganes on väga erinevaid. Me ise räägime Utah'st, kui tahame, räägime Jordaaniast. Tore ju. Tegelikult, tegemist on nišiteadusega selles mõttes, et avaldamine on keeruline, mis ei tähenda, et inimesed ei peaks püüdma. Üks asi on see, et sa ei saa oma artiklit kuidagi avaldada, teine asi on see, et see avaldamine on kohe seotud ka teadus- ja arendusrahaga, mille pealt saaks uut teadmist luua. Mis siin see võti võiks olla, seda ma ei oska siit puldist kiiresti öelda.

15:22 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Valeri Korb, palun!

15:22 Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud härra minister! Ma ei nurise, aga ma tulen tagasi selle juurde, mida kolleeg Urve Palo küsis kompetentsikeskuse kohta. Kaks-kolm aastat tagasi sai see jalad alla. Aga kuidas te hindate nende koostööd selliste ettevõtetega nagu Viru Keemia Grupp, Eesti Energia või Kiviõli ettevõtte, et need ettevõtted saaksid edasimineku tempot kiirendada?

15:23 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitüma! Ma ei ole paikvaatlust maal teinud. Jälgin põlevkivi kompetentsikeskuse infokirja ja olen paar korda ka konverentsidest osa võtnud. See on kõik. Üks asi on see, et sul on olemas mingisugused ruutmeetrid labori- ja kontoripinda, aga teine asi on, et kusagil peab olema raha – kas alati sularaha, ma ei tea, aga vähemasti kuskil pangakontol võiks midagi olla –, mille eest saaks reaalselt uurimistööd teha, inimesi palgata jne. Praegu mulle tundub – võib-olla on kusagil inimesed, kes arvavad, et ma olen täitsa valel teel –, et ülikoolides on kultuuri kihti rohkem, vaatamata näiteks sellele, et avaldada on raske või mida iganes. Aga ega kompetentsikeskus ei ole ka seal kuidagi iseenesest. Nüüd ongi küsimus, kuidas näiteks Tallinna Tehnikaülikool suudab oma kolledžisse suhestuda ja kuidas see kõik tervikuna kokku käib. Aga ma ei ole ekspert, ma ei ole seda detailselt uurinud.

15:24 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Siret Kotka, palun!

15:24 Siret Kotka

Aitäh, austatud juhataja! Hea minister! Minu teine küsimus on strateegilise eesmärgi täitmise mõjunäitajate kohta. Võtame näiteks aheraine taaskasutamise protsendi, mis on esimese strateegilise eesmärgi täitmise mõjunäitaja. Algtase on 40%, sihttase 2020. aastaks mitte madalam algtasemest. Sama eesmärk on ka aastateks 2025 ja 2030. Kas see ei ole liiga väike eesmärk? Me oleme justkui rahul sellega, et olukord ei halvene, aga näiteks aastatel 2011–2013 oli aheraine taaskasutamine juba üle 50%.

15:25 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Kui seda vahepealset perioodi vaadata, siis tuleb öelda, et need olid ka erakordsed aastad selles mõttes, et tegemist oli mitme sulgemisprojektiga, mis puudutasid poolkoksimägesid, tuhamägesid, Kiviõli motokeskuse ja suusamäe rajamist ja muid asju, kus oli võimalik seda materjali kasutada. Kui me tuleme tänase päeva juurde tagasi, siis hetkel lihtsalt ei ole sellist materjalivajadust kuskilt vastu vaatamas. Aga see vahepealne hüpe tuli sealt.

15:25 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kalle Palling, palun!

15:25 Kalle Palling

Aitäh! Üks idee aheraine kasutamiseks võiks olla näiteks tulevikus rajatav Rail Baltic, muldkeha ehitusel võiks aheraine kasutusele tulla. Aga küsimus on mul keskkonnatasude kohta. Praegu koostatakse põlevkivitööstuse keskkonnamõtjude analüüsi. Küsimus on selles, kui palju see siis ikkagi keskkonda mõjutab. Peaasjalikult toimub see mõjutamine selles ühes regioonis. Kui me aga vaatame keskkonnatasude kasutamist keskkonnainvesteeringute kaudu, siis me tihti näeme, et need investeeringud ei lähe mitte Ida-Virumaale tagasi, vaid neid tehakse üle Eesti. Kui me kogume keskkonnatasusid sellest sektorist seal kohapeal, kas ei oleks siis mõistlikum suunata see raha ikkagi sealse keskkonna parandamisse? Saaremaal mõne jäätmejaama ehitamine on kindlasti oluline, aga see kuidagi ei paranda inimeste heaolu Ida-Virumaal.

15:26 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitäh küsimuse eest! Kui sellele vastata radikaalselt, siis võiks öelda, et miks ei võiks keskkonnatasud olla siis üldse kohalik maks, mida kohalik omavalitsus kogub. Nii et ise kogume ja ise kasutame. Aga riigi omanduses oleva ressursi puhul ei ole see võib-olla see stsenaarium, mida me hakkame rakendama. Siin saalis, ma arvan, ei ole selle idee toetuseks piisavalt hääli, nagu on ka ühe teise seadusega, eks ole. Aga mina arvan, et kogu seda lugu tuleks vaadata jälle tervikpildis. Ma olen sellel teemal vastanud ühele arupärimisele. Palun vabandust, aga ma ei mäeta, kes teist selle esitas, võib-olla mõned tublid Keskerakonna inimesed, aga võib-olla ka mitte. Kui me vaatame struktuurivahendite kasutamist selles regioonis – ma ikka tahan tuua stiilinäiteks Ida-Virumaa suurlinnad, on need siis Narva, Sillamäe vm –, siis ma arvan, et selle piirkonna inimesed ei jooks praegu üldse sellist vett, nagu nad saavad juua, kui ei oleks tulnud lisaressursse Euroopa Liidu vahenditest. Või võtame sellesama jääkreostuse. Praegused põlevkiviettevõtted on olnud siin ise tublid. Kindlasti see olukord, mis oli sel ajal, kui nad said omanikeks, ja see olukord, mis on täna, erinevad nagu öö ja päev. Kogu selle jääkreostuse ja kõige selle mägede sulgemisega seonduvaga oleks ilmselgelt võimatu tegelda ainult keskkonnatasudest tuleva raha abil. Tegelikult on sinna raha panustatud, aga alati võib öelda, et seda pole tehtud piisavalt. Kui tulla jälle selle debati juurde, mis võib-olla ka siin hakkab mingil hetkel käima, et mida keskkonnatasudega üldse peale hakata, siis minu meelest tuleks kõigepealt vastata küsimusele, mis see probleem on. Kas me tahame Ida-Virumaal midagi teha, saavutada mingisuguse muutuse töökohtade struktuuris, või me keskendume endiselt kitsalt põlevkivisektorile? Aga küll me varsti saame siin selle üle debateerida.

15:29 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Oudekki Loone, palun!

15:29 Oudekki Loone

Aitäh, härra juhataja! Härra minister! Arengukava nendib fakti, et põlevkivitööstus vajab noori spetsialiste. Edasi on seal öeldud: "Negatiivsete rahvastikusuundumuste leevendamiseks tuleb kindlasti pöörata tähelepanu Virumaa elukeskkonna noortele tippspetsialistidele atraktiivsemaks muutmisele. Selleks tuleb luua võimalused pere- ja tööelu ühitamiseks, rajada uusi elamupiirkondi, arendada kohalikke avalikke teenuseid, sh vaba aja veetmise võimalusi, parandada teede kvaliteeti ja kindlasti tegelda piirkonna maine kujundamisega. Tuleb asutada lasteaiad ja lastehoiukohad." See kõik on väga ilus, aga kirja pandud umbisikulises vormis. Mida siin on silmas peetud? Kes ja millisest eelarvest peaks rahastama sellist suurejoonelist ja väga head Virumaa keskkonna atraktiivseks muutmise programmi?

15:30 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitäh! Lahendused, ma arvan, on samasugused nagu mis tahes Eestimaa piirkonnas. Nüüd on küsimus, kes panustab natuke rohkem või vähem, lähtuvalt sellest, kelle ülesanne see on. Kindlasti näevad suure vaeva ära kõigepealt Ida-Virumaa omavalitsused. Alati on mõtlemise koht see, milliseid projekte esitatakse, kui me räägime piirkondade konkurentsivõimest. Eks eri allikatest peab see raha kokku saama. Aga ma olen ka selles suhtes realist, et Ida-Virumaal nii nagu mis tahes maakonnas ei hakka olema mingisugust, kuidas ma ütlen, eriti atraktiivset elukeskkonda, võrreldes teiste paikadega, mis noored pered kõik Tallinnast hoopis ida poole viiks. Sellist aega ei tulegi. Aga eks sellega ole nagu regionaalpoliitikaga üldse, et kui midagi ei tee, siis juhtub kõik hull palju kiiremini.

15:31 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Viktor Vassiljev, palun!

15:31 Viktor Vassiljev

Aitäh, härra Riigikogu aseesimees! Hea minister! Selle suurepärase arengukava kohaselt on riigi eesmärk võtta kasutusele põlevkivi kaevandamise, jaotamise, väärimise ja maksustamise regulatsioonid, mis tagaksid perioodil 2018–2050 ja edasi, kuni ja kui põlevkivi jätkub, riigile suurima tulu ning mille juures oleks põlevkivi väärtuse maksimeerimine ettevõtetele atraktiivne. Aga, härra minister, ütelge palun, mis on siiani riigil takistanud luua neid suurepäraseid regulatsioone, mis tagaksid meie riigile suurima tulu ning oleksid ettevõtetele atraktiivsed. Miks seda varem ei ole tehtud?

15:32 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitüma! Nii nagu Eesti oludes ikka – aga ma arvan, et Eesti ei ole siin ainulaadne –, tuleb iga asi natuke hiljem. Aga tore on, et tuleb, kui jõutakse jälle suuremale üksmeelele, mis suunas liikuda.

15:32 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Keit Pentus-Rosimannus, palun!

15:32 Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh! Austatud minister, aitäh selle ettekande eest! Suur tänu kõigile, kes põlevkivi kasutamise arengukava kallal on pikka aega väga tõsist tööd teinud! Põlevkivi kaevandamine ja kasutamine on endiselt Eesti keskkonnaseisundit kõige enam mõjutav tegevus. Selles mõttes on see täna meie ees olev arengukava just nimelt keskkonna ja looduse seisukohast tõenäoliselt üks olulisemaid dokumente üldse. Arengukava eelnõu kirjeldab muu hulgas seda, milline mõju kaasneb põlevkivi kaevandamisega meie teisele suurele rikkusele, puhtale põhjaveele ja põhjaveekogumitele. Seal kirjutatakse sellest, kuidas kaevandatud alal suureneb põhjavee saastumise oht ja väheneb joogiveena kasutatava põhjavee kogus ning keskkonna ja elanikkonna probleemid võivad ilmned aastaid hiljem. Selleks et põhjavee seisundi edasist halvenemist vältida, tehti vist poolteist aastat tagasi ettepanek koostada konkreetne tegevuskava. 2014. aastal algatas Keskkonnaministeerium uuringud. Kas te saate meid kurssi viia, mis tulemustele need uuringud jõudsid ja kui kaugel selle tööga ollakse?

15:33 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitüma! Ei ole ennast spetsiaalselt sellele küsimusele vastamiseks ette valmistanud, aga kaks viidet on õiged. Tõepoolest, kui mina kohale jõudsin, oli põlevkivi kasutamise arengukava koostamine juba lõppjärgus. Oled sina hea ministrina sellesse panustanud ja ka Mati Raidma vahepeal kindlasti väga intensiivselt sellesse panustas. Teine viide on ka õige. Kindlasti ongi tegemist väga suure keskkonnamõjuga tegevusega, see mõjutab ka põhjavett, eriti tema ülemisi horisonte. Et täpsemalt vastata, peaksin vaatama näiteks veemajanduskavu, mis tänaseks päevaks valmis on.

15:34 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Martin Repinski, palun!

15:34 Martin Repinski

Aitäh! Austatud minister! Ma loen arengukavast, et Eesti Energia ja Viru Keemia Grupp kavandasid kumbki rafineerimistehase rajamist mootorikütuse tootmiseks, kuid praeguseks on need kavad objektiivsetel põhjustel peatatud. Milline on Keskkonnaministeeriumi seisukoht, kas rafineerimistehas aitaks luua suuremat lisandväärtust või mitte? Kui jah, siis mis on teie arvamus, kas selle ehitamises peaks osalema ka riik või peaksid seda tegema ainult ettevõtted ise?

15:35 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitüma! Pärast sosistage Erki Savisaarele ka seda, mis leheküljelt te selle viite leidsite, sest ma olen kindel, et see peab seal kusagil olema. Aga ma arvan, et see saab toimuda ikkagi sellises olukorras, kus nafta hind võimaldab eraettevõtjatel või, ütleme, ettevõtjatel – ma pean silmas ka riiki Eesti Energia kaudu – sellist investeeringut planeerida. Kindlasti ei ole tegu projektiga, kuhu Eesti riigi eelarvest tuleb mingisugune panus.

15:35 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Krista Aru, palun!

15:35 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Austatud minister! Te tunnete ise Virumaa olusid väga hästi, teate nii sealseid eluvõimalusi kui ka inimesi. Kas see arengukava, mille lõpetamine oli teie töö, võiks aidata kuidagi kaasa Virumaa olukorra muutumisele või aitavad sellele kaasa pigem sealsed inimesed ise ja muud tingimused, aga see arengukava võiks ka olemata olla?

15:36 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitüma! Tõde on jälle vaataja silmades. Selle arengukava kriitikat tehti siin eelmise aasta lõpus ka, et mis mõttes, muidu on väga tore, aga naftahinnad on valed ja CO₂ kvootide hinnad on valed ja kõik selline lugu. Kuid ma julgen siit puldist öelda, et tegemist on tähtsa dokumendiga. Kui Riigikogu selle vastu võtab, siis annab see ikkagi sellele piirkonnale ja ka selle sektori ettevõtjatele selgust, et lähema 15 aasta jooksul võiksid sellises mahus tegevused olla aktsepteeritud. Tuleb lähtuda järgmistest asjaoludest: asi peab olema parem kui eile ja palju parem kui üleeile. Aga kindlasti on selgus alati ja igas olukorras parem. Nii nagu ütles kunagi Paul Keres, kelle 100. sünniaastapäeva me sel aastal tähistame, et ka kesise plaaniga on alati parem kui ilma plaanita. Siinkohal ma aga ei pidanud silmas, nagu oleks tegemist kesise plaaniga.

15:37 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tarmo Tamm, palun!

15:37 Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud minister! Eestile on see küll tähtis dokument, aga vaevalt see kuidagi maailmaturuhinda mõjutab.

15:37 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Õige!

15:37 Tarmo Tamm

Kas arengukavas on ka välja toodud, mis on see hinnatase või hinnapunkt, millest alates üldse tasub põlevkiviga tegelda, olgu siis selle ahjus põletamise või sellest õli tootmisega? Kas arengukavast on võimalik seda välja lugeda? Ega selle dokumendiga ju maailmaturuhinda ei mõjuta mitte kuidagi.

15:38 Keskkonnaminister Marko Pomerants

See väide on teil väga õige. Aga mind õpetas Tartu Ülikoolis Asta Oraspõld, dotsent, kes sai hiljuti 90-aastaseks. Tema õpetas meile Nõukogude Liidu maavarade geoloogiat. Tema käest saime teada põhitõdemuse, et eri paikades on erinevad kivimid. Kui nüüd seda paralleeli kasutada, siis erineva tootmistehnoloogia korral ja sõltuvalt sellest, millise hinnaga on põlevkivi võimalik kätte saada, on kindlasti ka ettevõtete tasuvus erinev. Omaette jutt tuleb sinna juurde seoses kogu maksupoliitikaga: *à la*, mis võiks olla see summa, kust alates üleüldse riik võiks hakata makse võtma.

15:38 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Dmitri Dmitrijev, palun!

15:38 Dmitri Dmitrijev

Aitäh! Austatud härra minister! Põlevkivi kasutamise riiklikku arengukava koostati peaaegu kolm aastat. Keskkonnaministeerium tellis uurimistöö, mis eelnes sellele protsessile, neli aastat tagasi. Selle aja jooksul on olukord energiakandjate turul väga muutunud. Madalad elektrienergia ja nafta hinnad survestavad põlevkivisektorit. Minu meelest pole meie keskkonnatasude süsteem siimaani muutunud. Ma võin arvudes eksida, eks te siis parandage, aga üle 80% põlevkivitööstusest laekuvatest keskkonnatasudest läheb praegu riigile. Kuidas te hindate riigile ja omavalitsustele laekuvate

keskkonnatasude suhet? Kas omavalitsustele laekuv osa on piisav, et kompenseerida põlevkivitööstusest tulenevaid negatiivseid välismõjusid, või peaks selle süsteemi üle vaatama?

15:39 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitüma! Vastan lihtsalt, et selline on see tasakaalupunkt, mis on saavutatud. Ma ei tea, kas omavalitsused ja riik on selles debatis olnud n-ö võrdsed osapooled või oli nii, nagu me tööturu kohta räägime, et üks pool ikka päris võrdne ei ole. Aga püütakse teha nii, et ressursitasude puhul ei piirduks ainult konkreetselt selle omavalitsusega, kus parasjagu kaevandatakse ja seda ressursi kasutatakse, vaid peetakse silmas, et see mõju ulatuks ka sinna, kus see kaevandusluba tegelikult on välja antud.

15:40 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Viktor Vassiljev, palun!

15:40 Viktor Vassiljev

Aitäh, härra Riigikogu aseesimees! Hea minister! Mina ei ole mingi spetsialist ei põlevkivi ega kaevanduste alal, aga spetsialistid väidavad Eesti geoloogilisest ehitusest rääkides, et Eesti põlevkivimaardla põlevkivihind lasub kohati Rakvere-Toolse fosforiidimaardla peal, olles sellest 30–35 meetrit kõrgemal. Arengukavas on selline huvitav lause, et tehniliselt ja majanduslikult parim variant on põlevkivi ja fosforiidi kaevandamine ühel ajal, rajades ühe kahekorruselise kaevanduse. Jah, kahekorruseline on ikka parem kui ühekorruseline, eks ole. Aga kui arvestada seda, et olid fosforiidisõjad, mis liitsid rahva kokku, andes uue äratundmise omariiklusest ja isemõtlemisest, ning nagu ajaloolist väärtust on seda fosforiiti siamaani hoitud, siis kas tõesti minnakse selle püha ja puutumatu kallale?

15:41 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitüma! Selles arengukavas on ära toodud ressursi säästliku kasutamise printsiip. Tõepoolest, kui maavarad lasuvad n-ö kohakuti või teineteise kohal, siis peaks ühte maavara kaevandama nii, et ka teist oleks võimalik kaevandada. Täna me kindlasti ei ole veel selles staadiumis, et me saaksime rääkida järgmisest põlevkivikaevandusest sellises asukohas, kus peaks, nagu te ütlesite, rajama selle kaevandamise kahekorruseliselt. Sinna on meil veel pikk maa minna, me mõlemad oleme ikka väga vanad mehed selleks ajaks. Aga mine sa tea, võib-olla on areng kiirem.

15:42 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Oudekki Loone, palun!

15:42 Oudekki Loone

Aitäh! Härra minister! Mind teeb väga murelikuks, et te sisuliselt ei näinud võimalust, et Virumaa muutuks tulevikus õitsvaks, atraktiivseks ja väga meeldivaks elukeskkonnaks. Kui mõelda veel sellele, et te leidsite, nagu see olekski hea tasakaalupunkt, kui üle 80% põlevkivitööstusest laekuvatest keskkonnatasudest läheb riigile, siis jääb mulle mulje, et riik või meie kogukonnana kasutame ära seda ressursi, mida Virumaa pakub, aga vastu ei taha suurt midagi anda, ei investeeringuid elukeskkonda ega midagi, sest mis tulevikku neil seal ikka on. Kas, härra minister, te siiski ei näe, et riik võiks kohalikele omavalitsustele mingil moel appi tulla investeeringuprogrammidega või kas või nendesamade keskkonnatasude ülevaatamisega?

15:43 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitüma! Kui mina üksi moodustaksin riigi, oleks see riik teistsugune kui täna, sel lihtsal põhjusel, et kompromisse tuleks vähem teha. Ma ei ütle, kas see riik oleks parem või halvem, aga ta oleks teistsugune. Kuid ma ei ole paraku riik. Mis puudutab seda suhet 80 : 20, siis ka see pole minu välja mõeldud. Sellise suhteni ollakse nüüdseks jõutud, on seda teinud siis sellesama saali mingisugune eelnev koosseis või hoopiski valitsuse mingi eelmine koosseis. Mis puudutab minu hinnangut Ida-Virumaale, siis ma olen endiselt selle fänn, aga kuna ma olen jällegi, ma arvan, läänevirukana sinna üle keskmise palju ka jõudnud ja sealseid inimesi näinud, siis arvan, et ei ole ju mõtet mingisugust udu

ajada. See ei tähenda, et tegemist oleks perspektiivitu piirkonnaga. Nagu armastatakse öelda, see on potentsiaaliga piirkond. Mulle ka väga meeldiks, kui see potentsiaal kõikides valdkondades õitsele lööks, aga ma arvan, et päriselus tuleb lähtuda sellest, mis silmaga näha on.

15:44 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Mihhail Stalnuhhin, palun!

15:44 Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud härra minister! Ma jätkan eelküsjaja teemat veidi konkreetsemalt. Kui ma riiklikust arengukavast loen selliseid fakte, mis on kellegi arvates olnud selle arengukava jaoks tähtsad, näiteks seda, et Ida-Virumaal sündiva lapse oodatav eluiga on viis aastat lühem kui lapsel, kes samal ajal sünnib Tartus või Tallinnas, siis ma saan aru, et see on siiski riiklik probleem. Kas on?

15:44 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Jah.

15:44 Mihhail Stalnuhhin

See on tõesti nii. Igal lapsel, kes Eestis sünnib, on õigus elada tulevikus võimalikult kaua. Nii et see on riiklik probleem. Aga ma ei näe programmis neid meetmeid, millega saaks seda probleemi nivelleerida. Kus need on? Mille peale saavad loota need vanemad, kes saavad lapsi Ida-Virumaal? Või peavadki nad selle faktiga leppima?

15:45 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitüma! Ei pea leppima, sellepärast ongi olemas keskkonnanõuded. Põlevkivi ei saa kaevandada iga hinna eest. Kuna tegemist on ju väga pika ajalooga tootmispiirkonnaga, siis positiivsed muutused ei ole olnud piisavalt kiired, aga põhimeetmed tulevad selle keskkonna väärindamise kaudu.

15:46 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Martin Repinski, palun!

15:46 Martin Repinski

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Austatud minister! Arengukava näeb ette põlevkivi riikliku teadus- ja arendustööde programmi, mille eesmärk on toetada põlevkivi kui riigile kuuluva ressursi efektiivsema ja keskkonnahoidlikuma kasutamise tehnoloogia arendamist. Ma arvan, et see on väga õige eesmärk. Aga kas te oskate, austatud minister, vastata, millised eelarvelised vahendid on ette nähtud selle programmi elluviimiseks?

15:46 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitüma! Oskan kindlasti täpsemalt rääkida, kuidas see võiks välja näha, siis, kui tuleme siia rakenduskavaga.

15:46 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Mati Raidma, palun!

15:46 Mati Raidma

Suur tänu! Täna hea sõnaga meenutamast eelmist ametikaaslast! Tahan öelda, et sel ajal, kui mina minister olin, sai koos akadeemiliste ringkondadega otsustatud, et algatatakse maapõue strateegia koostamine. See oleks tegelikult pidanud eelnema täna arutatavale dokumendile, siis oleks loogika paigas, aga parem hilja kui mitte kunagi. Minu küsimus on kodanikuühenduste kohta. Kas sa mõne sõnaga kirjeldaksid, kui aktiivselt nemad selle dokumendi loomise protsessis juures olid ning kas mõned nende üllad ideed ja positsioonid said ka selles dokumendis kajastatud?

15:47 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitüma! Kui selle saamisloo peale mõelda, siis võib-olla kaks isikut nendes pingiridades teavad vastust paremini kui mina.

15:47 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tarmo Tamm, palun!

15:47 Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud minister! Ma näen siin ühte väga suurt vastuolu. Me võtame küll vastu arengukava ühe väga tähtsa tööstusharu jaoks, aga minu teada ei ole Eesti ülikoolides ühtegi õppekava, mis oleks koostatud otseselt põlevkivivaldkonna inimeste koolitamiseks. Kuidas seda asja siis nimetada? Me võtame vastu arengukava ja meil on olemas selline suur valdkond nagu põlevkivitööstus, aga me ei koolita ühtegi spetsialisti selle jaoks. Kas te olete haridus- ja teadusministriga sellel teemal rääkinud, et ka sellest punktist üle saada?

15:48 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitüma! Ma ei ole sellel teemal haridus- ja teadusministriga spetsiaalselt rääkinud. Kui me vaatame bakalaureuseõpet ja loodusteaduslikke distsipliine, siis ma arvan, et see ülesanne on küllaltki raske, mis ei tähenda, et see oleks võimatu. Minu meelest saab kindlasti teha seda, et nendes kõrgkoolides, kus selle valdkonnaga kokkupuutuvad õppekavad on, võiks seda rolli suurendada. Aga see on ennekõike nende ülikoolide kättes.

15:48 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Keit Pentus-Rosimannus, palun!

15:48 Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Nii nagu siin arutelu käigus juba on öeldud, on põlevkivi puhul kõige olulisem see, kuidas sellest maavarast saada keskkonda võimalikult vähe ja järjest vähem rikkudes kätte võimalikult suurt lisandväärtust. Seda see arengukava ka ühe olulise eesmärgina ette näeb, mis on kindlasti väga mõistlik ja õige. Ma palun, et te lõpetuseks nimetaksite, mis on need muutused või need hoovad, mis tulevikus tagavad selle, et keskkonnale, loodusele ja sealtkaudu meile kõigile avalduv negatiivne mõju oleks järjest väiksem ja oleks väiksem, kui see varem on olnud.

15:49 Keskkonnaminister Marko Pomerants

Aitüma! Lühivastus: keskkonnanõuete järjepidev järgimine ja seal võimalikult vähene kompromisside tegemine.

15:49 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud minister! Teile rohkem küsimusi ei ole. Palun ettekandeks kõnepulti keskkonnakomisjoni esimehe Rainer Vakra isiklikult!

15:50 Rainer Vakra

Austatud aseesimees! Head kolleegid! Riigikogu keskkonnakomisjon arutas "Põlevkivi kasutamise riiklikku arengukava 2016–2030" 25. jaanuaril. Osalesid kõik komisjoni liikmed. Keskkonnaministeeriumi esindasid minister Marko Pomerants ja asekanstler Ado Lõhmus. Aga kuna teema on Eesti riigile ja Eesti maavaradele väga oluline, siis kaasasime ka Riigikontrolli tulemusauditi osakonna peakontrolõri Tarmo Olgo ja auditijuhi Viire Vissi.

Istungil käsitleti põlevkivi tootmisega seotud majandus- ja keskkonnaküsimusi, mis tulenevad põlevkivi kasutamise riikliku arengukava kinnitamise kohta käivast Riigikogu otsuse eelnõust. Oma arvamuse andsid peale ministri ka Riigikontrolli esindajad. Ma peatungi rohkem sellel, mida rääkisid Riigikontrolli inimesed, ja annan lühidalt ülevaate sellest, mida küsisid komisjoni liikmed. Kiites kõiki neid, kes täna siin saalis küsimusi esitasid, tuleb öelda, et valdav osa vastuseid, mida minister andis täna siin, anti ka 25. jaanuaril keskkonnakomisjonis. Seega ei hakka ma üle kordama seda, mida minister on suures saalis korra juba ise rääkinud.

Riigikontrolli esindajad leidsid, et arengukava mõjunäitajad tuleks viia kooskõlla üldeesmärgiga ning arengukavas tuleks anda selgemad poliitilised suunised administratiiv- ja finantsmeetmete väljatöötamiseks. Samuti tuleks teha selgeks arengukava elluviimise tegelikud tulud ja kulud, mis tekivad riigil, ettevõtetel ja ühiskonnal laiemalt. Lisaks andsid Riigikontrolli esindajad soovitusi sõnastada arengukavas, et hiljemalt aastaks 2020 arengukava täiendatakse, arvestades lähiaastatel tehtavate uuringute tulemusi.

Loomulikult tekitas ka komisjoni liikmetes küsimusi see, mispärast Riigikontroll just seda arengukava arutas ja süvitsi analüüsis. Vastus oli järgmine. Arengukava väljatöötamise ajal tegid Riigikontrolli esindajad mitu auditit, mis olid seotud põlevkivijäätmega. Seetõttu mindi süvitsi ka sellesse arengukavasse. Teine põhjus oli see, et Riigikontroll on üle vaadanud need arengukavad, mis käsitlevad Eestile eriti tähtsaid teemasid.

Ka praegu ettelõetud Riigikontrolli ettepanekuid võib tõlgendada teatud mõttes arengukava puudustena, mida on võimalik meil siin muudatusettepanekutega likvideerida. Hea kolleeg Meelis Mälberg küsis, et on toodud välja võimalikud puudujäägid, aga kas Riigikontrollil on rõhutada ka midagi positiivset. Tõepoolest, Riigikontrolli esindaja loetles mitu positiivset asja, esiteks selle, et arengukava koostades oli väga hea kaasatus, ja teiseks selle, et pilt, mis põlevkivisektorist tekib, on adekvaatne ja väga detailne. Nende ettepanekud on eelkõige mõeldud selleks, mida tuleks plaanida ja mis võiksid olla eesmärgid.

Lisaks pööras komisjon, nii nagu tehti ka siin suures saalis, erilist tähelepanu just Ida-Virumaale ja sealsetele sotsiaalsetele probleemidele. Ühe näitena oli täpselt samamoodi nagu siin saalis arutluse all võimalik põlevkivi kasutamine muudes valdkondades kui ainult elektritootmises. Tsiteerin ühte komisjoni liiget: "Põlevkivist saab toota mitmeid tooteid, näiteks saab seda kasutada parfümeerias. Aga probleemid on viimasel ajal selles, et Ida-Virumaalt on kadunud keemiatööstuse laborid ja tegelikult ka kompetentsikeskus. Põlevkiviteadust tuleb arendada, et kasutada põlevkivi rohkematel aladel. Kompetentsikeskusel on küll ilusad ruumid, aga seal valitseb tühjus." Ka ministeeriumi esindaja kinnitas, et põlevkivi kompetentsikeskust ei ole tõesti rakendatud kõige efektiivsemalt, aga uute lahenduste otsimine on toimunud ja toimub koos ekspertidega. Peenkeemia on kindlasti üks võimalikke lahendusi Ida-Virumaa jaoks.

Kokkuvõtet tehes ütlen, et keskkonnakomisjon otsustas (konsensuslikult) esimese lugemise lõpetada, aga korduvalt juhitakse Keskkonnaministeeriumi tähelepanu põlevkivialase hariduse ja teadustegevuse arendamise vajadusele ning loomulikult vajadusele lähtuda Riigikontrolli ettepanekutest. Otsuste juurde tagasi tulles ütlen, et konsensuslikult tehti ettepanek määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 25. veebruar ja määrata eelnõu ettekandjaks teie ees seisev isik, kes seda ettekannet praegu teeb, ehk Rainer Vakra. Esimene konsensuslik otsus oli saata eelnõu päevakorda 10. veebruariks 2016 ehk tänaseks. Aitäh!

15:56 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Teile on küsimusi. Mark Soosaar, palun!

15:56 Mark Soosaar

Lugupeetud kolleeg Rainer Vakra, aitäh hea ülevaatliku kõne eest! Aga kas keskkonnakomisjonis ei tuldud mõttele, et teemat võiks arutada koos sotsiaalkomisjoniga? Vähemalt minu silmade läbi tunduvad Ida-Virumaa sotsiaal-majanduslikud probleemid olevat tähtsamad kui sõltumine ühest maavarast. Lõppude lõpuks on meil ka teisi maavarasid. Praegu ei ole meil enam hirmu, et naaberriik meie maavarasid rööviks – ma pean silmas fosforiiti –, ja on tulnud täiesti uued tehnoloogiad. Kas ei olnud arutlusel, et võiks põlevkivi kuidagi kauem alles hoida ja orienteeruda teiste, palju töömahukamate maavarade kaevandamisele?

15:57 Rainer Vakra

Aitäh väga hea küsimuse eest! Konkreetselt seda küsimust, kas sotsiaalkomisjoni kaasata või mitte, keskkonnakomisjonis arutluse all ei olnud. Küll aga oli seesama probleemistik, mida te just kirjeldasite, korduvalt kõne all. Keskkonnaministeeriumi esindajad kinnitasid, et peale arengukava on kogu ettevõtluspiirkonna ja elukeskkonna toimimise analüüsiks olemas selline dokument nagu "Ida-Virumaa

tegevuskava 2015–2020" ja sellega kooskõlas on ka kodeeritud ehk kooskõlastatud kogu see tegevus, mida me praegu põlevkivi arengukava raames arutame. Aga ma arvan, et see on mõistlik idee. Miks mitte seda järgmine kord kasutada. Nii et ma siiralt tänan! Aitäh hea mõtte eest!

15:57 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Peeter Ernits, palun!

15:57 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Jälle selline ilus paber, aga mulle tundub see natuke tühjavõitu. Mis on teie meelest praeguse põlevkivi kasutamise arengukava kõige nõrgem külg?

15:58 Rainer Vakra

Aitäh! Kui vaadata nii nõrkusi kui ka tugevusi, siis loomulikult ei saa mööda ega üle Riigikontrolli tehtud märkustest. Ma arvan, et oluline on nende ettepanek, et hiljemalt aastaks 2020 tuleb täpsemalt sõnastada, kuidas arengukava viiakse kooskõlla lähiaastatel tehtavate uuringute tulemustega. Ehk see mõte, et Eesti riik, väike ja paindlik, peaks suutma ka arengukavasid jooksvalt uue informatsiooniga täiendada. Me räägime täna aastatest 2016–2030. Kui Keskkonnaministeeriumil on võimalik tellida analüüse ja need näitavad mingeid huvitavaid nüansse, detaile, siis selles valguses oleks vaja arengukava uuesti üle vaadata ja seda redigeerida. Ma arvan, et see on mõistlik ettepanek ja nii ka tehakse.

15:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud ettekandja! Teile rohkem küsimusi ei ole. Avame fraktsioonide läbirääkimised. Artur Talvik, Eesti Vabaerakond, palun!

15:59 Artur Talvik

Hea eesistuja! Head kolleegid! Hea minister! Olen eelnõu lugenud ja kuulanud erinevaid osapooli. Kuulasin ka tänast debatti ja tunnen ennast justkui mingisuguses absurditeatris olevat. Kõik on nii vastuoluline. Kui ma räägin tööstuse esindajatega, siis nad ütlevad, et issand jumal, see arengukava on täiesti ebaõnnestunud, nemad üritasid vaadata ainult seda, et mingeid totaalseid lollusi sinna sisse ei läheks. Kui ma räägin looduskaitsete esindajatega, siis nemad ütlevad, et issand jumal, see arengukava ei vaata üldse tulevikku, nemad üritasid ainult seda vaadata, et sinna mingisugused suured lollused sisse ei läheks. Kui ma räägin Ida-Virumaa inimestega või inimestega, kes osalesid Ida-Viru maakonna arengukava tegemisel, siis nemad ütlevad, et nad põlevkiviosa oma arengukava tegemisel ei arvestanud, nad kirjutasid oma arengukavasse sisse, et põlevkiviosa tuleb eraldi juurde. Me oleme olukorras, kus maailm liigub ühes kindlas suunas. Maailm liigub fossiilsetest kütustest n-ö *exit strategy* ehk loobumise suunas. Väga suur raha, väga palju arendustegevust ja ajupotentsiaali rakendatakse just uute lahenduste otsimisele. Samal ajal oleme meie teatud anakronistlikus lähenemises kinni ehk hoiame kinni oma põlevkivist, mis tõepoolest on meile kasu toonud ja kindlasti on ka energiajulgeolekupoliitiliselt oluline olnud. Aga me oleme nagu mingisuguses vanas asjas kinni. Me räägime täna siin sellest, et me peaksime panema teadus- ja arendustegevusse kõvasti raha, me peaksime õpetama noori teadlasi põlevkiviga tegelema. Aga samas, situatsioon on selline, et nendel, kes teadus- ja arendustegevusse raha panema peaksid, st sektoril või tööstusel, ei ole seda raha. Nemad tegelevad sellega, et üldse ellu jääda. Kui me räägime Kiviõli õlitööstusega, siis sealt öeldakse, et kui kütusehinnad jäävad selliseks, nagu need praegu on, panevad nad aasta lõpuks poe kinni. Kui me räägime VKG-ga, siis sealt öeldakse, et kui kütusehinnad jäävad samasuguseks, nagu need praegu on, panevad nad järgmisel aastal umbes samal ajal poe kinni. Tegelikult on meil vaja tõsist kriisiplaani selleks juhaks, kui need hinnad tõepoolest samasuguseks jäävad. Mis juhtub sotsiaalpoliitiliselt Ida-Virumaal, kui veel tuhanded inimesed tööta jäävad? Meie räägime rahulikult n-ö peenhäälestamisest, kas kaevandada 20 või 15 miljonit tonni. Kõik me teame, et objektiivsetel põhjustel ei suudagi tööstus rohkem kaevandada kui 15 miljonit tonni, see ei ole üldse küsimus. Küsimus on selles, missugune on meie suur plaan, missugune on energiamajanduse plaan, missugune on maavarade plaan. Nagu kolleeg Kalle Palling siin tähelepanu juhtis, tegemisel on nn maapõue strateegia, aga enne seda tehakse valmis põlevkivi kasutamise strateegia. Minu loogika ütleb

sedasama, et meil peaks kõigepealt olema suur pilt, mida me üldse Eesti maavaradega teeme, ja siis võiksime tulla tagasi selle kitsama sektori juurde, selle juurde, mida me selles sektoris teeme. Täpselt samamoodi on energiamajandusega: tehti energiamajanduse arengukava, aga põlevkiviosa jäeti sealt sisuliselt välja. See olukord on absurdne. Me peaksime ühiselt oma jõud keskendama hoopis sellele, mis edasi saab. See arengukava sellele igal juhul vastust ei anna. Aitäh!

16:04 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Palun, Valeri Korb, Keskerakonna fraktsioon!

16:04 Valeri Korb

Head kolleegid! Teema, mida me arutame, on päris terav, Ida-Virumaa jaoks eriti. Ma olen nõus, Artur, sinuga selles, et mõned asjad on õhus, eriti see, kuidas ja kuhu edasi minna.

2016. aasta on põlevkivi mõttes päris huvitav, sest Eesti Energia esindajad, kohalikud omavalitsused ja need inimesed, kes on palju töötanud, tahavad 27. või 28. augustil kaevurite päeva tähistada, sest möödub ikkagi sada aastat põlevkivikaevandamise algusest, kui kolm vagunit sai kokku löödud. Aga jumal sellega.

Teiseks tahan toonitada, et me sisuliselt oleme ju lõpetanud suure programmi, mis kestis aastatel 2008–2015. 2016. aastal alustame selle asjaga sisuliselt jälle nullist. Aga ma mäletan 2008. aastat, kui me siin debateerisime selle üle, kui palju me peame võtma maast välja põlevkivi ja mis me selle eest saame. Siis oli siin Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon, kes ütles, et kaevandada võib 15 miljonit tonni ja mitte ühtegi tonni rohkem. Siis saime teada, et me peame kasutama 14,7 miljonit tonni elektri jaoks ja 4,5 tonni läheb keemiatööstusele. Lõpuks saime ikka siin saalis kokku lepitud, et paneme kirja 20 miljonit tonni. Mul on hea meel, et maapõueseaduses on nüüd 20 miljonit tonni ees ja täna ei teki siin saalis debatti selle üle, kui palju me peaksime kaevandama.

Kolmas asi, millest peaksime mõtlema ja rääkima, on see, et 20 päeva enne 2016. aastat toimus Pariisis konverents, kus me võtsime endale julguse öelda inimestele, et me peame 2050. aastaks kasvuhoonegaaside heidet 80% vähendama. Me oleme keerulises olukorras: põlevkivi kaevandamine ja kasutamine annab 4% Eesti SKT-st, aga tekitab samas üle 80% kogu Eesti heitmetest. See on keeruline olukord meile kõikidele.

Muidugi, kui rääkida järgmisest programmist, mis on mõeldud aastateks 2016–2030, siis see erineb eelmistest selle poolest, et eelmised programmid olid mõeldud seitsmeks või kaheksaks aastaks, see programm on aga mõeldud 15 aastaks. Ma olen nõus, et me peame täpsemalt selgeks tegema need suunad, millest me lähtume kuni järgmised 30 aastat.

Aga teate, me oleme selle saja aasta jooksul harjunud sellega, et me saame põlevkivist gaasi kätte, saame põlevkiviõli, ka elektrit, me saame tsementi, me saame võib-olla uttegaasi, millega saab kütta, kuid lugu on selles, et tänasel päeval keegi ei mõtle enam sellele, mida võiks põlevkivist veel saada. See peaks olema meie eesmärk. Ma mitte asjata ei küsinud, mida see põlevkivi kompetentsikeskus endast kujutab. Aitäh, härra minister, hästi rääkisite sellele küsimusele vastates, aga asi on selles, et tänasel päeval Eestis ju keegi ei tegele tõsiselt sellega, kuidas me saaksime veel peale selle, millest ma rääkisin, põlevkivi kasutada. See võib olla meie kõige suurem probleem.

Siin puldist räägiti mäetööstusest ja küsimused olid ka kõik sellega seotud, me ei rääkinud keemiatööstusest. Aga ma tahan, kolleegid, öelda, et Kohtla-Järvel töötas peaaegu 30 aastat keemia- ja mäetööstuse instituut, nemad ju tegelesid selle asjaga. Professor Jüri Soone nägi suurt vaeva selleks, et laborid töötaksid. Need poolitati, pool läks Tallinnasse, pool jäi meie kolledžisse, kompetentsikeskusesse.

Kui tohib, paluksin veel natuke aega.

16:09 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kolm minutit lisa aega.

16:09 Valeri Korb

Aga lugu on selles, et tänasel päeval kogu see töö seisab. Kõige põhilisem küsimus on selles, kas me saame nii palju raha, et meie teadlased ja teadus saaksid võimaluse näidata, kuhu me peaksime 15 aasta jooksul minema. Minu meelest saab see programm, mida me tänasel päeval arutame, siis jalad alla. Siis on kõikidel selge pilt, mida me tahame põlevkivist saada ja kuhu me läheme kuni aastani 2030.

Tahan veel avaldada tänu riigikontrolöridele, kes tegid tõesti ära suure töö ja saatsid oktoobris keskkonnakomisjoni kirja, kus nad tulid välja oma seisukohtadega, milliseid plusse ja miinuseid nad näevad selles programmis, mida me täna koos arutame. Aitäh!

16:10 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 166 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud. Määrán eelnõu 166 muudatusettepanekute esitamise tähtjaks k.a 25. veebruari kell 16.

4. 16:11 Tubakaseaduse muutmise seaduse eelnõu (118 SE) teise lugemise jätkamine

16:11 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Head kolleegid, läheme tänase viimase päevakorrapunkti juurde. Jätkub Vabariigi Valitsuse algatatud tubakaseaduse muutmise seaduse eelnõu 118 teine lugemine. Ettekandeks palun kõnepulti sotsiaalkomisjoni liikme Vilja Toomasti!

16:11 Vilja Toomast

Härra juhataja! Head kolleegid! Riigikogu sotsiaalkomisjon valmistas tubakaseaduse muutmise seaduse eelnõu 118 teise lugemise jätkamiseks ja kolmandaks lugemiseks ette oma 8. ja 9. veebruari istungil. Meenutan, et eelnõu teine lugemine katkestati 27. jaanuaril. Komisjon kuulas ära Riigikogu Kantselei õigus- ja analüüsiosakonna nõuniku, Sotsiaalministeeriumi ning Tubakatootjate Eesti Assotsiatsiooni esindajate arvamused, vaatas läbi esitatud muudatusettepanekud ja tegi nende kohta otsused. Muudatusettepanekuid esitati kaks, mõlemad esitas Vilja Toomast. Esimese muudatusettepanekuga sõnastati ümber eelnõu § 1 punkt 2 ja seda ennekõike seaduse õigusselguse huvides. Teine muudatusettepanek tuleneb otseselt esimesest muudatusettepanekust. Komisjon toetas mõlemat muudatusettepanekut konsensuslikult ja otsustas teha mõned menetluslikud ettepanekud. Esiteks teeme ettepaneku teine lugemine lõpetada ja saata eelnõu kolmandale lugemisele, kui teine lugemine lõpetatakse, järgmiseks nädalaks ehk 17. veebruariks. Ühtlasi teeme ettepaneku panna eelnõu lõpphääletusele. Kõik otsused võeti vastu konsensuslikult. Suur tänu!

16:13 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Teile on küsimus. Peeter Ernits, palun!

16:13 Peeter Ernits

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Eelmine kord rääkisime siin mentooliprobleemist, et eelkõige mentoolimaitsetel sigarettidel paistab olevat lõpp käes, aga nüüd, lugedes seda seletuskirja, paistab, et on saadud vist mingisugune selgitus ja tegelikult ei olegi midagi sellist. Kas ma saan õigesti aru, et neid on kuni 2020. aastani võimalik veel rahulikult osta ja tõmmata?

16:13 Vilja Toomast

Aitäh küsimuse eest! Jah, te saite tõepoolest õigesti aru. Mentooli sisaldavaid tubakatooteid, õigemini, sigarette ja sigarettideks keeratavat tubakat, on võimalik kasutada 16. maini aastal 2020, seda võimaldab Euroopa Liidu direktiiv.

16:14 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Teile rohkem küsimusi ei ole. Kas kolleegidel on soovi pidada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole. Eelnõu kohta on esitatud kaks muudatusettepanekut, vaatame need läbi. Esimese muudatusettepaneku on esitanud Riigikogu liige Vilja Toomast, juhtivkomisjoni seisukoht on täielikult arvestada. Teise muudatusettepaneku on samuti esitanud Riigikogu liige Vilja Toomast, juhtivkomisjoni ettepanek on samuti täielikult arvestada. Oleme muudatusettepanekud läbi vaadanud. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 118 teine lugemine lõpetada. Oleme teise lugemise lõpetanud. Ka tänane istung

on lõppenud. Aitäh, kolleegid! Kohtumiseni homme!

Istungi lõpp kell 16.15.